

25. MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

25th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
“EDUCATIONAL RESEARCH AND SCHOOL PRACTICE”

Motivacija u obrazovanju

IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE

KNJIGA REZIMEA

Motivation in Education

BETWEEN THEORY AND PRACTICE

BOOK OF ABSTRACTS

Nataša LALIĆ-VUČETIĆ • Dragana GUNDOGAN • Ana RADANOVIĆ
UREDнице/EDITORS

30. oktobar, 2020.

October 30, 2020

PROGRAMSKI ODBOR

Predsednik programskog odbora

dr Nataša Lalić-Vučetić

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Članovi

prof. dr Marko Palekčić

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb, Hrvatska*

prof. dr Josip Burušić

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Zagreb, Hrvatska*

dr Zrinka Ristić Dedić

*Institut za društvena istraživanja,
Zagreb, Hrvatska*

prof. dr Sofia-Eleftheria Gonida

*Škola psihologije, Aristotelov Univerzitet
u Solunu, Solun, Grčka*

prof. dr Pinar Cavas

*Fakultet za obrazovanje nastavnika, Ege
Univerzitet, Izmir, Turska*

prof. dr Biljana Sladoje-Bošnjak

*Filozofski fakultet Univerziteta u
Istočnom Sarajevu, Pale, Bosna i
Hercegovina*

prof. dr Mojca Jurišević

*Pedagoški fakultet, Univerzitet u
Ljubljani, Ljubljana, Slovenija*

prof. dr Olga Borisovna Mikhailova,

*Filološki fakultet Ruskog Univerziteta
prijateljstva naroda, Moskva, Rusija*

prof. dr Sergey Ivanovič Kudinov

*Filološki fakultet Ruskog Univerziteta
prijateljstva naroda, Moskva, Rusija*

prof. dr Biljana Trebješanin

*Učiteljski fakultet, Univerzitet u
Beogradu, Beograd, Srbija*

prof. dr Biljana Bodroški Spariosu

*Filozofski fakultet, Univerzitet u
Beogradu, Srbija*

prof. dr Dragica Pavlović-Babić

*Filozofski fakultet, Univerzitet u
Beogradu, Srbija*

prof. dr Aleksandar Baucal

*Filozofski fakultet, Univerzitet u
Beogradu, Srbija*

prof. dr Dušanka Lazarević

*Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja,
Univerzitet u Beogradu, Srbija*

doc. dr Branislav Ranđelović

*Zavod za vrednovanje kvaliteta
obrazovanja i vaspitanja, Beograd, Srbija*

dr Gordana Čprić

*Zavod za vrednovanje kvaliteta
obrazovanja i vaspitanja, Beograd, Srbija*

dr Slavica Ševkušić

*Institut za pedagoška istraživanja,
Beograd, Srbija*

dr Nikoleta Gutvajn

*Institut za pedagoška istraživanja,
Beograd, Srbija*

PROGRAM COMMITTEE

President

Nataša Lalić-Vučetić, PhD

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Members

prof. Marko Palekčić, PhD

*Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb, Zagreb, Croatia*

prof. Josip Burušić, PhD

*Institute of Social Sciences Ivo Pilar,
Zagreb, Croatia*

Zrinka Ristić Dedić, PhD

*Institute for Social Research, Zagreb,
Croatia*

prof. Sofia-Eleftheria Gonida, PhD

*School of Psychology, Aristotle University
of Thessaloniki, Thessaloniki, Greece*

prof. Pinar Cavas, PhD

*Faculty of Education, Ege University,
Izmir, Turkey*

prof. Biljana Sladoje-Bošnjak, PhD

*Faculty of Philosophy, University of
Eastern Sarajevo, Pale, Bosnia and
Herzegovina*

prof. Mojca Jurišević, PhD

*Faculty of Education, University of
Ljubljana, Ljubljana, Slovenia*

prof. Olga Borisovna Mikhailova, PhD

*Faculty of Philology of the Peoples'
Friendship University, Moscow, Russia*

prof. Sergey Ivanovič Kudinov, PhD

*Faculty of Philology of the Peoples'
Friendship University, Moscow, Russia*

prof. Biljana Trebješanin, PhD

*Teacher Training Faculty, University of
Belgrade, Belgrade, Serbia*

prof. Biljana Bodroški Spariosu, PhD

*Faculty of Philosophy, University of
Belgrade, Belgrade, Serbia*

prof. Dragica Pavlović-Babić, PhD

*Faculty of Philosophy, University of
Belgrade, Belgrade, Serbia*

prof. Aleksandar Baucal, PhD

*Faculty of Philosophy, University of
Belgrade, Belgrade, Serbia*

prof. Dušanka Lazarević, PhD

*Faculty of Sport and Physical Education,
University of Belgrade, Belgrade, Serbia*

assist. prof. Branislav Ranđelović, PhD

*Institute for Education Quality and
Evaluation, Belgrade, Serbia*

Gordana Čaprić, PhD

*Institute for Education Quality and
Evaluation, Belgrade, Serbia*

Slavica Ševkušić, PhD

*Institute for Educational Research,
Belgrade, Serbia*

Nikoleta Gutvajn, PhD

*Institute for Educational Research,
Belgrade, Serbia*

ORGANIZACIONI ODBOR

Predsednik organizacionog odbora

msr Dragana Gundogan

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Sekretar konferencije

msr Ana Radanović

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

ORGANIZATORI SKUPA

Institut za pedagoška istraživanja u Beogradu, Srbija

Dobrinjska 11/3, 11000 Beograd

www.ipisr.org.rs

Filološki fakultet Ruskog Univerziteta prijateljstva naroda u Moskvi, Rusija

Miklukho-Maklaya 61, 17198, Moskva, Rusija

www.rudn.ru

Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja

Fabrisova 10, 11040 Beograd, Srbija

www.ceo.edu.rs

NAPOMENA:

Saopštenja saradnika Instituta za pedagoška istraživanja predstavljaju rezultat rada na istraživanju čiju je realizaciju finansiralo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. Ugovora 451-03-68/2020-14/200018).

ORGANIZATIONAL COMMITTEE

President

Dragana Gundogan, MA

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

General Secretary

Ana Radanović, MA

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

ORGANIZERS

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dobrinjska 11/3, Belgrade, Serbia

www.ipisr.org.rs

Faculty of Philology of the Peoples' Friendship University in Moscow

Miklukho-Maklaya 6, 117198, Moscow, Russia

www.rudn.ru

Institute for Education Quality and Evaluation, Belgrade, Serbia

Fabrisova 10, 11040 Belgrade, Serbia

www.ceo.edu.rs

NOTE:

Presentations of the collaborators of the Institute for Educational Research are the results of research which was funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (Contact No. 451-03-68/2020-14/200018).

SADRŽAJ

15 UVODNA IZLAGANJA

16 Marko Palekčić
PEDAGOGIJSKI PRISTUP MOTIVACIJI U SISTEMU VASPITANJA I OBRAZOVANJA

20 Biljana M. Trebješanin
MOTIVACIJA UČENIKA ZA ŠKOLSKO UČENJE: OD TEORIJE DO PRAKSE

24 Nataša Lalić-Vučetić
OSNOVNE PRETPOSTAVKE RAZVIJANJA MOTIVACIJE ZA UČENJE

29 TEORIJSKA POLAZIŠTA I RAZLIČITI PRISTUPI MOTIVACIJI U OBRAZOVANJU

30 Zvonimir Komar
PEDAGOŠKA IDEJA MOTIVACIJE IZVEDENA IZ ONTOLOŠKE POTREBE LJUDSKOG BIĆA

33 ISTRAŽIVANJA MOTIVACIJE U OBRAZOVANJU: METODOLOŠKI PRISTUPI I PROBLEMI

34 Snežana Mirkov
CILJEVI UČENJA KOJE STUDENTI POSTAVLJAJU: STRUKTURA I ODNOSI SA SAMOOPAŽANJEM I PRIMENOM STRATEGIJA UČENJA

36 Mile Srbinovski i Liljana Milenkova
POVEZANOST MOTIVACIJE, STRATEGIJA UČENJA I AKADEMSKOG POSTIGNUĆA STUDENATA

38 Olga B. Mikhailova
PSIHOLOŠKA IZDRŽLJIVOST I AKADEMSKA MOTIVACIJA STUDENATA TOKOM PANDEMIJE COVID-19

40 Sergey I. Kudinov, Stanislav Kudinov i Vladislav Kudinov
ODGOVORNOST STUDENATA I ODLAGANJE OBAVEZA TOKOM STUDIRANJA

42 Brane R. Mikanović i Kristijan B. Popović
ISTRAŽIVANJE AKTIVNOSTI UČENIKA U NASTAVI – METODOLOŠKE DILEME

44 Snežana Štrangarić
OBRAZOVNI HABITUS I DRUŠTVENE NEJEDNAKOSTI

CONTENTS

17 INTRODUCTION LECTURES

18 Marko Palekčić
PEDAGOGICAL APPROACH TO MOTIVATION IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

22 Biljana M. Trebješanin
STUDENT MOTIVATION FOR SCHOOL LEARNING: FROM THEORY TO PRACTICE

26 Nataša Lalić-Vučetić
BASIC ASSUMPTIONS OF DEVELOPING MOTIVATION FOR LEARNING

29 THEORETICAL PERSPECTIVES AND DIFFERENT APPROACHES TO MOTIVATION IN EDUCATION

31 Zvonimir Komar
PEDAGOGICAL IDEA OF MOTIVATION DERIVED FROM ONTOLOGICAL NEED OF HUMAN BEING

33 RESEARCH ON MOTIVATION IN EDUCATION: METHODOLOGICAL APPROACHES AND PROBLEMS

35 Snežana Mirkov
UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING GOALS: STRUCTURE AND RELATIONSHIPS WITH SELF-PERCEPTIONS AND USE OF LEARNING STRATEGIES

37 Mile Srbinovski and Liljana Milenkova
RELATIONSHIP BETWEEN MOTIVATION, LEARNING STRATEGIES AND STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT

39 Olga B. Mikhailova
PSYCHOLOGICAL ENDURANCE AND ACADEMIC MOTIVATION OF STUDENTS DURING COVID-19 PANDEMIC

41 Sergey I. Kudinov, Stanislav Kudinov and Vladislav Kudinov
THE STUDENTS' RESPONSIBILITY AND THE PROCRASTINATION DURING STUDIES

43 Brane R. Mikanović and Kristijan B. Popović
RESEARCH OF STUDENT ACTIVITY IN TEACHING - METHODOLOGICAL DILEMMAS

45 Snežana Štrangarić
EDUCATIONAL HABITUS AND SOCIAL INEQUALITIES

- 46 Elizabeta Karalić, Branislav Randelović i Danijela Đukić
OCENA KAO FAKTOR MOTIVACIJE UČENIKA: TEORIJSKA POLAZIŠTA I ZAKONSKI OKVIR
- 49 RAZLIČITI ASPEKTI RAZVOJA MOTIVACIJE U OBRAZOVANJU**
- 50 Mladen Radulović, Ana Radanović i Dragana Gundogan
MOTIVACIJA KAO MEDIJATOR ODNOSA IZMEĐU PODRŠKE ZA UČENJE KOD KUĆE I
OBRAZOVNOG POSTIGNUĆA: PRIMER ČITALAČKE PISMENOSTI
- 52 Josip Burušić, Maja Ribar i Marija Šakić Velić
VEZA IZMEĐU INTELIGENCIJE, OSNOVNIH OSOBINA LIČNOSTI I MOTIVACIONIH
VEROVANJA U ISTRAŽIVANJU ZAINTERESOVANOSTI UČENIKA ZA STEM ŠKOLSKE
PREDMETE
- 54 Isidora Korać
MOTIVISANOST NASTAVNIKA I VASPITAČA ZA HORIZONTALNO UČENJE
- 56 Slavica Maksić i Smiljana Jošić
ULOGA MOTIVACIJE U RAZVOJU KREATIVNOSTI
- 58 Nataša Simić i Milica Vukelić
POVEZANOST PODRŠKE NASTAVNIKA, MOTIVACIJE ZA ŠKOLSKO UČENJE I ŠKOLSKOG
ANGAŽOVANJA UČENIKA SREDNJIH STRUČNIH ŠKOLA I GIMNAZIJA
- 60 Zrinka Ristić Dedić i Boris Jokić
PODUDARNOST UČENIČKIH I RODITELJSKIH SREDNJOŠKOLSKIH ASPIRACIJA:
PERSPEKTIVA UČENIKA ZAVRŠNIH RAZREDA ZAGREBAČKIH OSNOVNIH ŠKOLA
- 62 Daliborka Živković
ONLAJN AKCIONA ISTRAŽIVANJA KAO NAČIN MOTIVISANJA RODITELJA DA OSTVARE
KVALITETNIJU SARADNJU SA PREDŠKOLSKOM USTANOVOM
- 64 Sanja Partalo
USPOSTAVLJANJE PRIJATELJSTVA U VRTIĆU: RAZVOJNE POTREBE PREDŠKOLSKE DECE
- 66 Olga B. Mikhailova i Karina Avagjan
ZNAČAJ MOTIVACIJE PRILIKOM UČENJA STRANIH JEZIKA U ODRASLOJ DOBI

- 47 Elizabeta Karalić, Branislav Ranđelović and Danijela Đukić
GRADING AS FACTOR OF STUDENT MOTIVATION: THEORETICAL PRINCIPLES AND
LEGAL REGULATION
- 49 DIFFERENT ASPECTS OF MOTIVATION DEVELOPMENT IN EDUCATION**
- 51 Mladen Radulović, Ana Radanović and Dragana Gundogan
MOTIVATION AS MEDIATOR OF RELATIONS BETWEEN HOME SUPPORT FOR LEARNING
AND EDUCATIONAL ACHIEVEMENT: EXAMPLE OF READING LITERACY
- 53 Josip Burušić, Maja Ribar and Marija Šakić Velić
RELATIONSHIP BETWEEN INTELLIGENCE, BASIC PERSONALITY TRAITS AND
MOTIVATIONAL BELIEFS IN EXPLORING STUDENT INTEREST IN STEM SCHOOL SUBJECTS
- 55 Isidora Korać
SCHOOL AND PRESCHOOL TEACHERS' MOTIVATION FOR HORIZONTAL LEARNING
- 57 Slavica Maksić and Smiljana Jošić
ROLE OF MOTIVATION IN DEVELOPMENT OF CREATIVITY
- 59 Nataša Simić and Milica Vukelić
RELATIONSHIP BETWEEN TEACHER SUPPORT, MOTIVATION TO LEARN AND SCHOOL
ENGAGEMENT AMONG VOCATIONAL AND HIGH SCHOOL STUDENTS
- 61 Zrinka Ristić Dedić and Boris Jokić
CONGRUENCE BETWEEN UPPER-SECONDARY EDUCATION ASPIRATIONS OF STUDENTS
AND THEIR PARENTS: PERSPECTIVE OF FINAL GRADE PUPILS OF ZAGREB ELEMENTARY
SCHOOLS
- 63 Daliborka Živković
ONLINE ACTION RESEARCHES AS MODE OF MOTIVATING PARENTS TO ENSURE BETTER
COOPERATION WITH PRESCHOOL INSTITUTIONS
- 65 Sanja Partalo
ESTABLISHING FRIENDSHIP IN KINDERGARTEN: DEVELOPMENT NEEDS OF PRESCHOOL
CHILDREN
- 67 Olga B. Mikhailova and Karina Avagjan
IMPORTANCE OF MOTIVATION WHEN LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN
ADULTHOOD

69 STRATEGIJE I MODELI UNAPREĐIVANJA MOTIVACIJE U VASPITNOOBRAZOVNOM PROCESU I NASTAVNOJ PRAKSI

- 70 Slavica Ševkušić
EFEKTI KOOPERATIVNOG UČENJA NA MOTIVACIJU UČENIKA ZA UČENJE
- 72 Jelena Medar
ZNAČAJ KOOPERATIVNE NASTAVE ZA FORMIRANJE POZITIVNOG STAVA PREMA ČITANJU
- 74 Nastja Cotič i Petra Furlan
DA LI JE ISKUSTVENO UČENJE U PRIRODNOM OKRUŽENJU PODSTICAJNIJE OD ISKUSTVENOG UČENJA U UČIONICI?
- 76 Aleksandra Joksimović i Milja Vujačić
PODSTICANJE MOTIVACIJE UČENIKA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE
- 78 Jasmina Đorđević
PRIMENA RAČUNARA KAO IZBOR UČENIKA: POTENCIJALNA STRATEGIJA ZA UNAPREĐIVANJE MOTIVACIJE U NASTAVI ENGLSKOG JEZIKA
- 81 MOTIVACIONI PROBLEMI UČESNIKA U VASPITNOOBRAZOVNOM PROCESU I NJIHOVO PREVAZILAŽENJE**
- 82 Dušanka Lazarević
ISTRAŽIVANJE MOTIVACIJE U OBRAZOVANJU: SISTEMATSKI PREGLED ISTRAŽIVANJA U SRPSKIM NAUČNIM ČASOPISIMA OD 2000. DO 2019. GODINE
- 84 Biljana Sladoje-Bošnjak i Gordana Dukić
PODSTICANJE RAZVOJA LIČNOSTI UČENIKA I VREDNOSTI SOCIJALNE INKLUZIJE: KOMPETENCIJE I MOTIVACIJA NASTAVNIKA
- 87 Jelena Stanišić i Milja Vujačić
MOTIVACIONE ORIJENTACIJE STUDENATA U SRBIJI
- 89 Milica Marušić-Jablanović i Nataša Simić
ODNOS IZMEĐU SOCIOEKONOMSKOG STATUSA I MOTIVACIJE ZA IZBOR PROFESIJE NASTAVNIKA
- 91 Vesna Kostić, Jelena Mucić i Jovana Vasić
MOTIVISANOST UČENIKA ZA UČENJE NA ČASU
- 93 Zorana Matičević and Nataša Marković
ČINIOCI DEMOTIVISANOSTI ZA UČENJE KOD MATURANATA GIMNAZIJE

69 STRATEGIES AND MODELS FOR IMPROVING MOTIVATION IN EDUCATIONAL PROCESS AND TEACHING PRACTICE

71 Slavica Ševkušić
EFFECTS OF COOPERATIVE LEARNING ON STUDENT MOTIVATION FOR LEARNING

73 Jelena Medar
IMPORTANCE OF COOPERATIVE TEACHING FOR FORMING POSITIVE ATTITUDE TOWARDS READING

75 Nastja Cotič and Petra Furlan
IS EXPERIENTIAL LEARNING IN NATURAL LEARNING ENVIRONMENT MORE STIMULATING THAN EXPERIENTIAL LEARNING IN CLASSROOM?

77 Aleksandra Joksimović and Milja Vujačić
ENCOURAGING STUDENT MOTIVATION IN FINE ARTS TEACHING

79 Jasmina Đorđević
COMPUTER ASSISTED LEARNING AS STUDENT'S CHOICE: POTENTIAL STRATEGY TO IMPROVE MOTIVATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING

81 MOTIVATION ISSUES OF PARTICIPANTS IN EDUCATIONAL PROCESS AND THEIR OVERCOMING

83 Dušanka Lazarević
RESEARCH ON MOTIVATION IN EDUCATION: SYSTEMATIC REVIEW OF RESEARCH IN SERBIAN SCIENTIFIC JOURNALS FROM 2000 TO 2019

85 Biljana Sladoje-Bošnjak i Gordana Dukić
ENCOURAGING STUDENT PERSONALITY DEVELOPMENT AND VALUES OF SOCIAL INCLUSION: TEACHER COMPETENCES AND MOTIVATION

88 Jelena Stanišić and Milja Vujačić
MOTIVATIONAL ORIENTATIONS OF STUDENTS IN SERBIA

90 Milica Marušić-Jablanović and Nataša Simić
RELATIONSHIP BETWEEN SOCIOECONOMIC STATUS AND MOTIVATION FOR CHOOSING TEACHING PROFESSION GH SCHOOL

92 Vesna Kostić, Jelena Mucić and Jovana Vasić
MOTIVATION OF STUDENTS TO LEARN IN CLASS

94 Zorana Matičević and Nataša Marković
FACTORS FOR DEMOTIVATION FOR LEARNING AMONG GRAMMAR SCHOOL GRADUATES

- 95 Nataša Marković, Zorana Matičević i Vesna Kostić
PROFESIONALNO SAGOREVANJE I KARANTIN
- 97 KONCEPTUALIZACIJE MOTIVACIJE U OBRAZOVNIM POLITIKAMA**
- 98 Biljana Bodroški Spariosu
KONCEPTUALIZACIJA MOTIVACIJE U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU: OBRAZOVNA
POLITIKA EVROPSKE UNIJE
- 100 Gordana Čaprić
DA LI JE EKSTERNA EVALUACIJA POKRETAČ UNAPREĐIVANJA NASTAVE I UČENJA?

-
- 96 Nataša Marković, Zorana Matičević and Vesna Kostić
PROFESSIONAL BURNOUT AND QUARANTINE
- 97 CONCEPTUALIZATION OF MOTIVATION IN EDUCATIONAL POLICIES**
- 99 Biljana Bodroški Spariosu
CONCEPTUALIZATION OF MOTIVATION IN HIGHER EDUCATION: EUROPEAN UNION
EDUCATIONAL POLICY
- 101 Gordana Čaprić
IS EXTERNAL EVALUATION DRIVING FORCE FOR TEACHING AND LEARNING
IMPROVEMENT?

The top half of the page features an abstract graphic design. It consists of several overlapping circles and curved shapes in various shades of gray, from light to dark. A prominent feature is a dark gray circle with a white scalloped edge, positioned on the right side. The overall composition is modern and minimalist.

UVODNA INTRODUCTION
IZLAGANJA LECTURES

PEDAGOGIJSKI PRISTUP MOTIVACIJI U SISTEMU VASPITANJA I OBRAZOVANJA

Marko Palekčić*

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

*Pedagogijski pristup motivaciji analizira se u kontekstu: odnosa pojma/koncepta motivacije i osnovnih pedagogijskih pojmova; dvaju značenja pojma obrazovanje (obrazovanje kao institucionalna delatnost i obrazovanje kao osnovni pedagogijski pojam) i dvaju različitih institucionalnih konteksta u okviru reformi obrazovanja (tzv. Šušvarova reforma srednjeg obrazovanja i reforma univerziteta zasnovana na Bolonjskom procesu). Rad je utemeljen na nizu teorijskih i empirijskih istraživanja motivacije (i interesa) na različitim nivoima obrazovanja. U radu se koriste i metaanalize empirijskih istraživanja motivacije i interesa, kao i takozvana refleksivna metodologija. U uvodu se ukazuje na sve veće značenje empirijskog istraživanja motivacije u sistemu vaspitanja i obrazovanja, odnosno na razloge zanemarenog istraživanja interesa učenika i studenata. Područje obrazovanja istražuju različite discipline svojim pojmovima (na primer, psihologija kroz pojmove učenje i motivacija). Pedagogijski pristup nije sistematski razvijan u pedagogiji kao nauci. Autor razmatra ovaj pristup na tri nivoa: teorijskom, empirijsko-istraživačkom i praktičnom (nastavnooperativnom). Početak sistematskog empirijskog istraživanja motivacije tokom šezdesetih godina prošlog veka, koje traje do danas, povezan je sa potrebom unapređivanja nastavnog procesa u okviru reformi obrazovanja. Najčešće istraživana motivacija bila je motivacija za postignuće – motivacija kao uslov i sredstvo boljeg uspeha učenika. Istraživanje interesa bilo je zanemareno jer su početna istraživanja pokazala da interesi nisu značajno povezani sa školskim uspehom učenika. U ovom radu, pedagogijski pristup motivaciji se razmatra kroz sledeća tri pitanja: 1) Da li je smisleno i uopšte moguće govoriti o pedagogijskom pristupu motivaciji, odnosno postoje li pedagogijske teorije motivacije/interesa? – nasuprot nepedagogijskim, posebno psihološkim teorijama; 2) Da li je moguć specifičan pedagoški empirijsko-istraživački pristup motivaciji, nasuprot psihološkom pristupu, odnosno pristupu drugih društvenih i humanističkih nauka? i 3) Da li je moguće razlikovati izvorni pedagogijski pojam u nastavnoj praksi (nastava koja podrazumeva i vaspitanje, ali i obrazuje; na hrvatskom jeziku: odgojna nastava koja obrazuje; na nemačkom jeziku: erziehender Unterricht, der bildet) od parapedagoških koncepata u kojima se ogleda i može razvijati izvorno pedagogijsko poimanje motivacije/interesa. U radu se na teorijskom nivou razmatraju ne samo društvene funkcije škole/nastave i relacija cilj-sredstvo, već i svrha i smisao škole/nastave. Kritičko preispitivanje pretpostavki teorija (intrinzične) motivacije nužan je preduslov pedagogijskog pristupa. Za svaku naučnu oblast postoje „domaći” i strani pojmovi (*principia domestica* i *principia peregrina*). Otuda, pedagogija ne bi trebalo da preuzima pojmove/koncepte drugih nauka, a da ih najpre ne preispita. Preispitivanje pojma motivacije u sistemu osnovnih pedagogijskih pojmova pokazuje da je pojam interesa pedagogijski*

* E-mail: mpalekccc@ffzg.hr

pandan motivaciji. Oni su indicija i karakteristika (se)obrazovanja učenika/studenata. Predmetni, relacijski (interaktivni) i spoznajni karakter interesa razlikuje ih od karakteristika motivacije i motiva (kao osobine i kao stanja osobe). *Pedagogijski* pristup motivaciji se na empirijsko-istraživačkom nivou manifestuje, između ostalog, i u tome što se interesi (motivacija) razmatraju ne samo kao uslov, nego i kao rezultat nastavnog procesa. Motivacija/interesi se istražuju u vezi sa određenim sadržajem i u kontekstu određene (institucionalne) organizacije nastave, kao i određene vrste škole/ usmerenja na fakultetima. Mnogobrojna empirijska istraživanja motivacije, koje je izvodio sam autor ovog članka ili u saradnji sa drugim autorima (Floran H. Müller), potvrdila su opravdanost polaznih metodoloških stavova. Psihološka istraživanja motivacije u sistemu vaspitanja i obrazovanja nudila su samo takozvane pedagoške implikacije, odnosno načine primene njihovih rezultata u datoj nastavnoj praksi, jer se polazilo od stava da je psihologija temeljna nauka vaspitnoobrazovne prakse. Oblikovanje određene nastave nije pratilo i pitanje ima li ta praksa pedagoški karakter. Na primeru univerzitetske nastave (izvod iz uvodnog predavanja utemeljitelja pedagogije, Johana Fridriha Herbarta, 1802. godine) ukazuje se na razliku između učenja i studiranja, značenja složenosti nastavnog sadržaja i važnosti istraživanja tokom studiranja. Pretpostavka za to jeste kritičko preispitivanje načela na kojem počiva organizacija studija (načelo prelaska sa poučavanja na učenje i načelo poravnanja). Zaključak rada upućuje na – delimično već razvijen i/ili se nalazi u procesu daljeg razvoja – specifičan (*differentia specifica*) *pedagogijski* pristup motivaciji u sistemu vaspitanja i obrazovanja.

Ključne reči: *pedagogijski* pristup motivaciji u sistemu vaspitanja i obrazovanja, *pedagogijska* perspektiva, *pedagogijska* teorija, *pedagogijska* empirijska istraživanja, *pedagogijski* oblikovana praksa.

PEDAGOGICAL APPROACH TO MOTIVATION IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Marko Palekčić*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Pedagogical approach to motivation is analysed in the context of: relation between the notion/concept of motivation and basic pedagogical notions, two meanings of the notion of education (education as an institutional activity and education as the basic pedagogical notion) and two different institutional conditions within the frame of educational reforms (the so called “Šušvar’s reform” of secondary education and the reform of universities based on the Bologna Process). This article is based on a series of theoretical and empirical studies of motivation (and interests) in various educational stages. It uses meta-analyses of empirical studies of motivation, as well as the so-called reflexive methodology. The introduction draws attention to the increasing significance of empirical studies of motivation within the educational system, i.e. to the reasons for the neglect of studying the pupils’ and students’ interests. The field of education is explored within various disciplines, each of them using its own notions (e.g. psychology uses the notions of learning and motivation). The pedagogical approach has not been systematically developed in pedagogy as a science. The author considers this approach on three levels: theoretical, empirical (research) and practical (teaching, i.e. operational level). The beginning of the systematic empirical research on motivation in the 1960s, continuing to date, is related to the need for optimization of the educational process within the framework of educational reforms. The most investigated type of motivation was achievement motivation (as both condition and means) for the pupils’ better success. The research on interests was neglected, as the initial studies had shown that interests were not significantly correlated with the pupils’ school achievement. In this article, the pedagogical approach to motivation is discussed through the following three questions: 1) Is it meaningful and even possible to consider the pedagogical approach to motivation, i.e. are there pedagogical theories of motivation/interests, versus non-pedagogical, especially psychological theories?; 2) Is the specific pedagogical empirical approach to motivation possible, versus the psychological approach or the approach of other social sciences and humanities? and 3) Is it possible to differentiate between the genuine pedagogical notion of teaching practice (teaching that includes upbringing, but still with education as its main goal, in Croatian, *odgojna nastava koja obrazuje*, in German, *erziehender Unterricht, der bildet*), in which a true pedagogical notion of motivation/interests is reflected and can be developed, and parapedagogical concepts? On a theoretical level, we consider not only the societal functions of school/teaching and goal-means scheme, but also the purpose and the meaning of school/teaching. A critical reconsideration of the postulates of (intrinsic) motivation theories is a necessary prerequisite of the pedagogical approach. For each scientific domain there are “domestic” and

* E-mail: mpalekccc@ffzg.hr

“foreign” concepts (*principia domestica* and *principia peregrina*). Therefore, pedagogy should not adopt the notions/concepts of other sciences without challenging them. Examination of the notion/concept of motivation within the system of basic pedagogical notions shows that the notion of interests is a pedagogical counterpart of motivation. They are indications and characteristics of pupils’/students’ education. The subject-matter, relational (interactive) and epistemic character of interests differentiates them from the characteristics of motivation and motives (as both the personal traits and state). The pedagogical approach to motivation, on the empirical level, is manifested, among other things, in that interests (motivation) are considered not only as a precondition, but also as the result of the teaching process. Motivation/interests are examined in relation to a specific content and in the context of specific (institutional) organization of teaching, and in relation to a specific type of school/field of study at the universities. Numerous empirical studies of motivation, conducted by the author of this article or in collaboration with other authors (Floran H. Müller), justified the initial methodological attitudes. Psychological research of motivation in the educational system offered only the so-called pedagogical implications, i.e. the ways to implement their findings in educational practice, as their starting point was the attitude that psychology was the basic science of the educational practice. The design of a specific teaching was not accompanied by the question whether that teaching has a pedagogical character. Using the example from university teaching (an excerpt from the 1802 teaching demonstration lecture of Johann Friedrich Herbart, the founder of pedagogy), the author will demonstrate the difference between learning and studying, the meaning of complexity of curricular content and the importance of research in studying. This is based on a premise of critical challenging of principles underlying the organization of studying (the principle of transition from teaching to learning and the principle of alignment). The conclusion of the article indicates the need for the specific (*differentia specifica*) pedagogical approach to motivation, which is already partially developed and/or is currently being further developed.

Keywords: pedagogical approach to motivation in the educational system, pedagogical perspective, pedagogical theory, pedagogical empirical research, pedagogically created practice.

MOTIVACIJA UČENIKA ZA ŠKOLSKO UČENJE: OD TEORIJE DO PRAKSE

Biljana M. Trebješanin*

Učiteljski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Ništa nije praktičnije od dobre teorije, ili drugačije, preduslov uspešne prakse jeste dobro prethodno razumevanje odgovarajuće oblasti. Intenzivno istraživačko interesovanje psihologa za motivaciju u obrazovanju i posebno za motivaciju učenika za školsko učenje, do kojeg je došlo u zadnjoj deceniji dvadesetog veka i još uvek traje, rezultiralo je razvojem brojnih teorijskih koncepcija užeg obima i brojnim pojmovima, kojima je omogućeno dosta obuhvatno i produbljeno razumevanje strukture i specifičnosti motivacije učenika za školsko učenje, ali uz prethodnu odgovarajuću integraciju raspoloživih saznanja, koja još uvek nije karakteristična ni za istraživače i teoretičare, niti za praktičare u obrazovanju. Umesto obuhvatnog uvida u raspoloživa saznanja i na njemu zasnovanog sagledavanja kako suštine zadataka u oblasti podsticanja i unapređenja učeničke motivacije za učenje, tako i šireg opsega mogućnosti za njihovu realizaciju, u praksi se češće pribegava nasumičnom i prigodnom opredeljenju za samo neku od raspoloživih mogućnosti, a u istraživanjima i teoriji se ostaje u okvirima jedne odabrane koncepcije. Cilj ovog rada predstavlja jedan sistematizovan, objedinjen pregled onih aktuelnih i uticajnih teorijskih saznanja koja osvetljavaju strukturu i specifičnosti motivacije učenika za školsko učenje i načela njenog podsticanja i unapređivanja u nastavnom procesu, koji bi mogao da posluži kao most između teorije i prakse. Put do ovog cilja vodio je preko metaanalize sintetičkih pregleda saznanja o motivaciji za školsko učenje i ključnih izvornih radova najznačajnijih autora u ovoj oblasti. Sistematizovana su i objedinjena saznanja o: mogućim izvorima motivacije za učenje; ciljevima i ciljnim orijentacijama ka kojima angažovanje učenika u aktivnostima učenja može da bude usmereno; činiocima koji utiču na intenzitet, kvalitet i trajanje učenikove uključenosti u aktivnosti koje vode učenju; vrstama motivacije i tipičnim motivacionim obrascima učenika. Osnovni i uopšteni uvidi proizašli iz analize, koji su u radu argumentovani odgovarajućim teorijskim stavovima i istraživačkim nalazima, ukazuju na to da je motivacija za školsko učenje multifaktorski uslovljena kako situacionim, tako i trajnim činiocima, onim unutar osobe i onim iz okruženja; da obuhvata i tendencije prilaženja i tendencije izbegavanja (udaljavanja, bega); da je rezultanta težnje ka učenju i drugih, alternativnih težnji učenika; da postoje različite vrste motivacije za učenje i motivacioni obrasci od kojih neki rezultiraju kvalitetnijim aktivnostima učenja i iskustvima, povoljnijim rezultatima aktivnosti i povoljnijim efektima na planu dobrobiti učenika, u odnosu na druge. Iz spomenutih uvida proizlazi da uspešna praksa podsticanja i unapređivanja učeničke motivacije za učenje podrazumeva: angažovanje i unapređivanje ne samo situacionih motivacionih resursa, već i onih trajnih; sinergijsko usklađivanje delovanja različitih činilaca motivacije učenika za učenje; podržavanje i osnaživanje motivacionih obrazaca i vrsta motivacije koji daju poželjne efekte, a obesnaživanje onih koji daju

* E-mail: biljanatrebjesanin50@gmail.com

nepoželjne i njihovu postepenu zamenu poželjnijim motivacionim obrascima i vrstama motivacije. Integrativni pristup motivaciji za učenje koji se u radu zastupa, može se smatrati jednim od bitnih predstojećih zadataka kako na planu osmišljavanja daljih istraživanja, interpretacije istraživačkih nalaza i razvijanja obuhvatnije teorije, tako i na planu osmišljavanja programa stručnog obrazovanja i usavršavanja praktičara.

Ključne reči: motivacija za učenje, teorijske koncepcije, načela podsticanja, unapređivanja i korigovanja, odnos teorije i prakse.

STUDENT MOTIVATION FOR SCHOOL LEARNING: FROM THEORY TO PRACTICE

Biljana M. Trebješanin*

Teacher Education Faculty, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

There is nothing more practical than a good theory, or in other words: a prerequisite for successful practice is a good prior understanding of relevant field. Intense research interest of psychologists in motivation in education, and particularly in student motivation for school learning that began in the last decade of 20th century and is ongoing, resulted in development of numerous narrow-scope theoretical conceptions and numerous ideas. They enabled a fairly comprehensive and profound understanding of structure and distinctiveness of student motivation for school learning, but with a prior appropriate integration of available knowledge, which is still out of character both for researches and theorists, and for education practitioners. Instead of comprehensive insight into available knowledge and, based on this insight, perception of essence of tasks regarding encouragement and improvement of student motivation for learning as well as a wider scope of possibilities for their realization, practice often resorts to random and convenient preference for only one of available options, while research and theory remain within framework of one selected concept. The goal of this paper is a systematised, unified overview of those current and influential theoretical findings that illuminate the structure and distinctiveness of student motivation for school learning, and principles of its encouragement and improvement in teaching process which could act as a bridge between theory and practice. The road to this goal leads through meta-analysis of synthetic overviews of knowledge on motivation for school learning and key source works of the most significant authors in this field. The following findings are systematised and unified: regarding potential sources of motivation for learning; regarding goals and goal orientations towards which student engagement in learning activities can be directed; regarding factors that influence intensity, quality and duration of student inclusion into activities that lead to learning; regarding types of motivation and typical motivational models of students. Basic and general insights stemming from the analysis and supported in the paper by appropriate theoretical views and research results, indicate that motivation for school learning is multifactorially conditioned by both situational and permanent factors, from within a person and from the environment; that it includes tendencies of approaching and tendencies of avoiding (distancing, fleeing); that it is a resultant of aspiration for learning and other alternative aspirations of students; that there are different types of motivations for learning and motivational models, some of which result in a more superior learning activities and experiences, better results of activities and more favourable effects regarding student welfare, when compared to others. The mentioned insights suggest that successful practice of encouraging and improving student motivation for learning implies: engagement and improvement of not only situational

* E-mail: biljanatrebjesanin50@gmail.com

motivation resources, but also permanent ones; synergic coordination of actions regarding various factors of student motivation for learning; support and encouragement of motivation models and types of motivation that deliver positive effects, and discouragement of those that deliver negative effects, as well as their gradual replacement by favourable motivation models and types of motivation. Integrative approach to motivation for learning which is supported in the paper can be regarded as one of the important future tasks both in terms of designing further research, interpretation of research results and development of comprehensive theory, and in terms of designing programs of vocational education and training of practitioners.

Keywords: learning motivation, theoretical conceptions, principles of encouragement, improvement and correcting, relationship between theory and practice.

OSNOVNE PRETPOSTAVKE RAZVIJANJA MOTIVACIJE ZA UČENJE

Nataša Lalić-Vučetić**

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Kako motivacija nedvosmisleno utiče na ishode nastave i učenja, razmatranje mogućnosti razvijanja motivacije u školi predstavlja ne samo važan teorijski i istraživački okvir, već je značajan i za sam vaspitnoobrazovni proces i razrešavanje niza praktičnih pitanja. U tom smislu, pitanje *kako motivisati učenike za učenje* predstavlja jedno od suštinskih pitanja u pedagogiji. Ono obuhvata ne samo nastavu i organizaciju nastavnog časa, različite načine komunikacije i rada na času, sadržaje na kojima se radi, nego i pitanje kako da se učenici dugoročnije zainteresuju za učenje i aktivnosti u školi i kako da zavole rad u određenoj predmetnoj oblasti. Da bismo bolje sagledali i razumeli prirodu motivacije za školsko učenje, u prvom delu rada razmatra se odnos spoljašnje i unutrašnje motivacije sa naglaskom na posmatranje ovog odnosa kao međuzavisnog uticaja. S jedne strane, spoljašnji podsticaji su dominantni u pedagogiji, posebno didaktici i metodikama, ali je njihovu ulogu potrebno proširiti i mnogo kompleksnije shvatiti, kao i ukazati na dejstva i uslove pod kojima se pomoću njih utiče na unutrašnju motivaciju učenika. S druge strane, shvatanje da unutrašnja motivacija postoji na relaciji između individue i aktivnosti pomera fokus sa pronalaženja motivacije na njeno kreiranje i razvijanje u školi. Unutrašnja motivacija može da uključuje i tendenciju ka razvijanju kreativnosti, ka ispoljavanju inicijative u ponašanju, što je u uskoj vezi ne samo sa postizanjem kvalitetnijih obrazovnih efekata, već i sa razvijanjem određenih osobina ličnosti učenika i čini je značajnom za obrazovanje i vaspitanje. Prema tome, motivacija za učenje sve češće se prepoznaje i kao značajan cilj vaspitnoobrazovnog procesa i kao nezaobilazna komponenta celoživotnog učenja i samorazvoja učenika. Uzimajući u obzir iznesene pretpostavke, u drugom delu rada se ukazuje na ulogu nastavnika i značaj nastavnikovih postupaka u razvijanju učenikove motivacije za učenje. S tim u vezi, istraživanje postupaka nastavnika koji podstiču motivaciju za učenje podstaknuto je brojnim pitanjima koja su razvrstana u nekoliko oblasti: shvatanje pojma motivacije i opažanje zainteresovanosti učenika za učenje, stanje i problemi zainteresovanosti učenika za učenje i predlozi za podsticanje njihove motivacije za učenje. Postavlja se pitanje kako nastavnici i učenici uopšte razumeju pojam motivacije i koja im značenja pripisuju. Koji su to postupci nastavnika, odnosno aktivnosti u nastavi, usmerene na razvijanje učenikove motivacije za učenje? Da li i učenici opažaju te postupke kao podsticajne? Posebno će biti razmotrena analiza rezultata kvalitativnog i kvantitativnog istraživanja koja pokazuje da je konstrukt „nastavnikovi postupci“ kompleksan i istovremeno zavisn od drugih pojmova vezanih za različite relevantne sfere vaspitnoobrazovnog rada nastavnika. U skladu sa tim, nastavnikovi postupci podrazumevaju različite teorijske koncepte i metodičko-didaktičke pristupe nastavi koji se realizuju kroz različite aktivnosti i ponašanja nastavnika koji su usmereni ka određenom cilju, što će biti razmatrano kroz ceo rad. Na kraju se sugerše da bi listu vaspitnoobrazovnih uticaja ili postupaka trebalo proširiti i, posebno u okviru procene intenziteta i smera njihovog uticaja na

* E-mail: nlalic@ipi.ac.rs

unutrašnju motivaciju, naglasiti kvalitet međusobnih odnosa nastavnika i učenika, kao i vršnjačkih odnosa. Pred toga, nalazi istraživanja ukazuju da prilikom razmatranja ovih uticaja, treba uzeti u obzir i mnoge druge varijable, kao što su: priroda nastavnikovih postupaka i metoda, načini na koje se ti postupci i metode primenjuju, celokupan kontekst u kome se odvija interakcija nastavnika i učenika, karakteristike učenika (sposobnosti, osobine ličnosti), inicijalni odnos učenika prema motivaciji, ciljevi koje učenici žele postići, ciljevi i organizacija obrazovanja i vaspitanja. Iako su još mnoga pitanja u vezi sa ovim problemom otvorena, u radu se zaključuje da postupci nastavnika osmišljeni kao kontinuirano, planirano i sistematično bavljenje motivacionom stranom školskog učenja mogu predstavljati značajan potencijal u razvijanju motivacije za učenje, kao i način da se mnogi obrazovni i vaspitni problemi u školi uspješnije razreše. U tom procesu razmene nezaobilazan element je i refleksivna praksa nastavnika kao mogućnost za unapređivanje i usavršavanje postojeće prakse.

Ključne reči: motivacija, učenje, nastava, nastavnikovi postupci, učenici.

BASIC ASSUMPTIONS OF DEVELOPING MOTIVATION FOR LEARNING

Nataša Lalić-Vučetić*

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

As motivation unequivocally influences the outcomes of teaching and learning, considering the possibility of developing motivation in school is an important theoretical and research framework. It is also important for educational process and for resolving a number of practical issues. In that sense, the question of *how to motivate students for learning* is one of the essential questions in pedagogy. It includes not only teaching and organization of the lesson, different ways of communication and work in class, content that is worked on, but also the question of how to make students more interested in learning and school activities in the long run, and how to make them enjoy working in a particular subject area. To better understand the nature of motivation for school learning, the first part of the paper discusses relationship between extrinsic and intrinsic motivation with the emphasis on observing this relationship as an interdependent influence. On the one hand, extrinsic incentives are dominant in pedagogy, especially in didactics and methodics, but their role needs to be expanded and understood in a far more complex way, and the actions and conditions under which they affect students' intrinsic motivation need to be revealed. On the other hand, the understanding that intrinsic motivation exists in relationship between the individual and activity shifts the focus from finding motivation to its creation and development in school. Internal motivation can include tendency for developing creativity, for demonstrating initiative in behaviour, which is closely related not only to achieving better educational effects but also to developing certain personality traits of students, making it important for education and upbringing. Therefore, motivation for learning is increasingly recognized as a significant goal of educational process and unavoidable component of lifelong learning and self-development of students. Taking into account presented assumptions, the second part of the paper indicates the role of a teacher and importance of the teacher's strategies in developing student motivation for learning. In this regard, the research of teachers' strategies that incentivize motivation for learning is prompted by a number of issues that are divided into several areas: understanding the concept of motivation and perception of students' interest in learning, state and problems of motivation of students, and suggestions to incentivize their motivation for learning. The question is how teachers and students understand the concept of motivation in general and what meanings they attribute to them. What teachers' strategies, i.e. activities in teaching, are aimed at developing the student motivation for learning? Do the students also perceive these actions as incentivising? In particular, the analysis of the qualitative and quantitative research results will be considered, demonstrating that the construct "teacher's strategies" is complex and at the same time dependent on other concepts related to various relevant spheres of educational work of teachers. In

* E-mail: nlalic@ipi.ac.rs

accordance with that, the teacher's procedures imply different theoretical concepts and methodical-didactic approaches to teaching, which are realized through different activities and behaviours of teachers with a certain goal, which will be discussed throughout the paper. Finally, it is suggested that the list of educational influences or procedures should be expanded and that, especially within the assessment of intensity and direction of their impact on intrinsic motivation, the quality of mutual relations between teachers and students, as well as peer relations, should be emphasized. In addition, research findings suggest that when considering these impacts, many other variables should also be considered, such as: the nature of teacher practices and methods, ways in which these practices are applied, overall context in which teacher-student interaction takes place, student characteristics (abilities, personality traits), students' initial attitudes towards motivation, goals that students want to achieve, goals and organization of education and upbringing. Although numerous questions regarding this problem are still open, the paper concludes that teachers' actions designed as a continuous, planned and systematic engagement with the motivational side of school learning can represent a significant potential in developing motivation for learning, as well as the way of resolving various educational problems in school more successfully. In that exchange process, the important element is reflective practice of teachers as an opportunity for improving the quality of existing practice.

Keywords: motivation, learning, teaching, teacher's strategies, students.

**TEORIJSKA
POLAZIŠTA I
RAZLIČITI PRISTUPI
MOTIVACIJI U
OBRAZOVANJU**

**THEORETICAL
PERSPECTIVES
AND DIFFERENT
APPROACHES TO
MOTIVATION IN
EDUCATION**

PEDAGOŠKA IDEJA MOTIVACIJE IZVEDENA IZ ONTOLOŠKE POTREBE LJUDSKOG BIĆA

Zvonimir Komar*

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Cilj ovog rada je da se otvori teorijska perspektiva u okviru koje će biti moguće da se ustanovi potencijalno *pedagoška* ideja motivacije, a potom da se ta ideja izvede. Nije nam cilj da napravimo oštro razgraničenje između konkretnih nauka i onemogućimo naučni dijalog, već da utvrdimo precizne načine razmišljanja koji su preduslov za svaki definisan i produktivan međunaučni dijalog. U tom smislu, potrebna je specifično *pedagoška* teorija i praksa motivacije. Ako motivaciju razumemo u širem, filozofskom smislu, kao *princip aktivnosti subjekta*, onda nam ova perspektiva može omogućiti da preispitamo postojanje i značenje motivacije na način na koji se često razume i nekritički prenosi u pedagogiju iz drugih nauka i teorijskih okvira. Zasnovaćemo aktivnost subjekta na tvrdnji da ljudsko biće postoji kao određena vrsta *ontološke potrebe*. Konkretno, u ovom delu rada ulazimo u dijalog sa Platonom. Ontološka priroda ove potrebe će nam omogućiti da pozicioniramo ovu „potrebu kao izvor motivacije“ unutar samog *ljudskog bića*, što je osnovni preduslov ako želimo da izvedemo motivaciju iz ideje *Bildsamkeit*, koja predstavlja pedagoški princip. Dalje, priroda ove ontološke potrebe obezbediće nam unutrašnju dijalektiku i sposobnost da izvedemo opšte i posebne forme pedagoške *aktivnosti* kako u teorijskom, tako i u praktičnom smislu. Kada bude razvijen u dovoljnoj meri, ovaj pristup će nam dati jasne ideje o tome kako da usmerimo svoj pedagoški takt u teorijsko-praktičnoj sferi pedagoških odnosa, imajući u vidu da nam je cilj da ovu unutrašnju potrebu učinimo izvorom svesne i dosledne pedagoške aktivnosti.

Ključne reči: potreba, motivacija, pedagogija, subjekt, ontologija.

* E-mail: zkomar@ffzg.hr

PEDAGOGICAL IDEA OF MOTIVATION DERIVED FROM ONTOLOGICAL NEED OF HUMAN BEING

Zvonimir Komar*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Our goal with this paper is to open theoretical perspective within which it is possible to establish a potentially *pedagogical* idea of motivation and then deduce that idea. This isn't to make sharp delineations between specific sciences and disable scientific dialogue, but to establish precise ways of thinking that are a prerequisite of any kind of determined and productive dialogue between sciences. In that sense, a specifically *pedagogical* theory and practice of motivation is required. If we understand motivation in a wider, philosophical sense, as a *principle of activity of a subject*, then this perspective can enable us to question the existence and meaning of motivation as it is often understood and uncritically imported into pedagogy from other sciences and theoretical frameworks. We will frame the activity of a subject by establishing that human being exists as a particular kind of *ontological need*. We will specifically enter the dialogue with Plato in this section of the paper. The ontological nature of this need will enable us to position this need-as-source-of-motivation within *human being itself*, which is a fundamental prerequisite if we want to deduce motivation from the idea of *Bildsamkeit*, which is the principle of pedagogy. Further, the nature of this ontological need will provide us with its inner dialectics and the ability to deduce general and specific forms of pedagogical *activity*, both in theoretical and practical sense. This approach, when developed enough, will give us clear ideas to guide our pedagogical tact in a theoretical-practical sphere of pedagogical relations, with the goal of making this inner need a source of a conscious and consistent pedagogical activity.

Keywords: need, motivation, pedagogy, subject, ontology.

* E-mail: zkomar@ffzg.hr

**ISTRAŽIVANJA
MOTIVACIJE U
OBRAZOVANJU:
METODOLOŠKI
PRISTUPI I
PROBLEMI**

**RESEARCH ON
MOTIVATION
IN EDUCATION:
METHODOLOGICAL
APPROACHES AND
PROBLEMS**

CILJEVI UČENJA KOJE STUDENTI POSTAVLJAJU: STRUKTURA I ODNOSI SA SAMOOPAŽANJEM I PRIMENOM STRATEGIJA UČENJA

Snežana Mirkov*

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Ciljevi koje učenici sami postavljaju u učenju odražavaju njihove namere i imaju motivacionu ulogu. Ranija istraživanja su potvrdila da je postavljanje ciljeva povezano sa opažanjem sopstvenih sposobnosti i da lični ciljevi utiču na izbor i način primene strategija učenja. Izvršeno je empirijsko istraživanje zasnovano na perspektivi pristupa učenju. Cilj istraživanja je da se ispituju struktura ciljeva koje studenti postavljaju sebi u učenju i odnosi ciljeva sa načinima na koje studenti opažaju sopstvene kompetencije, kao i sa strategijama koje primenjuju u učenju. Preciznije utvrđivanje odnosa između različitih ciljeva i strategija koje studenti primenjuju u učenju, na uzorku koji nije činio deo prethodnih istraživanja, omogućava produbljivanje znanja o procesu učenja na osnovu kojih se može usavršavati nastavni proces. Uzorak je činilo 448 studenata od prve do četvrte godine Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Primenjeni su postojeći instrumenti: Upitnik o ciljevima i strategijama učenja i dve skale iz Instrumenta za procenu samoevaluativnog sistema. Ispitana je struktura ciljeva, a zatim odnosi ciljeva sa indikatorima selfkoncepta i sa strategijama koje studenti primenjuju u učenju. Analizom glavnih komponenata dobijeno je pet faktora: 1) Intrinzična interesovanja i usmerenost na razumevanje; 2) Izbegavanje napora; 3) Visoke aspiracije; 4) Poređenje sa drugima i 5) Samopotvrđivanje (samoprovera). Na osnovu Pirsonovog koeficijenta korelacije utvrđeno je da su pozitivna opažanja sopstvene kompetentnosti i sopstvenih intelektualnih sposobnosti povezana sa intrinzičnim interesovanjima i sa nastojanjem da se razume gradivo koje se uči. Dubinski ciljevi su povezani sa strategijama proširivanja znanja, razumevanja i integracije. Visoke aspiracije su povezane sa težnjom da se gradivo razume i integriše u smislene celine. Zaključeno je da je postavljanje dubinskih ciljeva učenja povezano sa pozitivnim samoopažanjem, a usmerenost na dubinske ciljeve i usmerenost na postignuće vode ka primeni dubinskih strategija učenja. Na osnovu dobijenih rezultata izvedene su implikacije za nastavu: podsticanjem doživljaja kompetentnosti i pozitivnog opažanja sopstvenih intelektualnih sposobnosti, podsticanjem intrinzičnih interesovanja, ali i visokih aspiracija kroz nastavni proces može se doprineti primeni strategija proširivanja znanja, razumevanja i integracije, koje vode ka sticanju kvalitetnijih znanja.

Ključne reči: ciljevi učenja, studenti, selfkoncept, strategije učenja.

* E-mail: smirkov@ipi.ac.rs

UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING GOALS: STRUCTURE AND RELATIONSHIPS WITH SELF-PERCEPTIONS AND USE OF LEARNING STRATEGIES

Snežana Mirkov*

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

The goals that students set themselves in learning reflect their intentions and have a motivational role. Previous research has confirmed that goal setting is related to perceptions of one's abilities and that personal goals influence choice and use of learning strategies. An empirical research based on the SAL perspective (students' approaches to learning) was conducted. The goal was to examine the structure of goals that students set in learning and relationship between goals and students' self-perceptions of their own competencies and learning strategies they use. More precise determination of relationship between different goals and strategies that students apply in learning, on a sample that was not included in previous research, allows deepening the knowledge about learning process on the basis of which the teaching process can be improved. The sample included 448 students from the first to the fourth year of the Faculty of Economics, University of Belgrade. The existing instruments were applied: Questionnaire on learning goals and strategies, and two scales from the Self-evaluation system assessment tool. The structure of goals was examined, and then relationships of the goals with self-concept indicators and learning strategies that students use. The Principal components analysis confirmed five first-order factors: 1) Intrinsic interests and orientation to understanding; 2) Avoiding effort; 3) High aspirations; 4) Comparison with others and 5) Self-affirmation (self-verification). Based on Pearson's correlation coefficient, positive perceptions of one's own competence and one's intellectual abilities were found to be related to intrinsic interests and an orientation to understanding. Deep goals correlate with strategies oriented to expanding knowledge, understanding and integration. High aspirations correlate with understanding and integration strategies. It was concluded that setting deep goals is associated with positive self-perception, and that orientation to deep goals and achievement leads to the use of deep strategies. Based on the obtained results, implications for teaching are derived: encouraging experience of competence and positive perception of one's own intellectual abilities, fostering intrinsic interests, as well as high aspirations through teaching process, can contribute to use of strategies of expanding knowledge, understanding and integration, leading to acquisition of higher quality knowledge.

Keywords: learning goals, University students, self-concept, learning strategies.

* E-mail: smirkov@ipi.ac.rs

POVEZANOST MOTIVACIJE, STRATEGIJA UČENJA I AKADEMSKOG POSTIGNUĆA STUDENATA

Mile Srbinovski*

Fakultet tehnickih nauka, Univerzitet Majka Tereza, Skoplje, Republika Severna Makedonija

Liljana Milenkova

Medicinski fakultet, Univerzitet Sv. „Kiril i Metodij“, Skoplje, Republika Severna Makedonija

Razvoj teorija motivacije je relativno nova pojava jer potiče iz dvadesetog veka. Motivacija za učenje istraživana je u okviru različitih teorija motivacije. U ovom istraživanju motivacija za učenje je definisana kao želja za učenjem koja kod studenta postoji kada započinje studije medicine. Strategije učenja određuju pristup postizanju ciljeva učenja. Neke od tehnika upravljanja vremenom, čitanja, pravljenja beležaka i pisanja zadataka predstavljaju teorijski pristup strategijama učenja u ovom istraživanju. Cilj ove studije bio je da se ispita odnos motivacije, strategije učenja i akademskog postignuća kod studenata medicine. Instrument tipa *da-nedizaj* niran je za prikupljanje podataka. Intenzitet motivacije određen je subjektivnom procenom studenata na dva nivoa. Broj stavki za potkategoriju koja se odnosi na strategije učenja je 17 (Cronbachova alfa: 0,60). Ocena o intenzitetu motivacije i strategijama učenja izračunata je na osnovu ukupnih bodova za svaku stavku. Akademski uspeh izračunat je u vidu proseka ocena. Studija je sprovedena na uzorku od 224 studenta (169 devojaka, 55 mladića) sa Medicinskog fakulteta Univerziteta Sv. Kiril i Metodije u Skoplju, Republika Severna Makedonija. Ispitanici su na pitanja odgovarali elektronskim putem (u februaru 2020. godine). Istraživanje je bilo anonimno i dobrovoljno. Oko 60% studenata motivisano je za studije medicinskih nauka. Gotovo svi ispitanici primenjuju strategije učenja na srednjem nivou (69,64%). Otkrili smo umerenu povezanost motivacije i akademskog postignuća učenika ($r = ,35$), strategije učenja i akademskog postignuća učenika ($r = ,33$), motivacije i strategija učenja učenika ($r = ,32$). Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da je potrebno uvesti procedure u nastavnu praksu na studijama medicine, kako bi se razvio veći stepen motivacije za učenje kod studenata i efikasnije strategije učenja.

Ključne reči: motivacija za učenje, strategije učenja, akademski učinak, studenti medicine.

* E-mail: mile.srbinovski@unt.edu.mk

RELATIONSHIP BETWEEN MOTIVATION, LEARNING STRATEGIES AND STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT

Mile Srbinovski*

Faculty of Technical Sciences, Mother Teresa University, Skopje, Republic of North Macedonia

Liljana Milenkova

Faculty of Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje, Republic of North Macedonia

The development of theories of motivation is a fairly recent phenomenon dating back only to the twentieth century. Motivation to learn has been explored within different theories of motivation. In this research motivation to learn is defined as "desire to learn which a student takes with themselves to the studies of medicine". Learning strategies determine the approach for achieving learning objectives. Some of the techniques for managing time, reading, making notes, and writing assignments are theoretical approach to learning strategies in this research. The objective of this study was to examine relationship between motivation, learning strategy and academic achievement among medical students. A "yes-no" type instrument was designed for data collection. The intensity of motivation is determined by a subjective assessment of students at two levels. The number of items for subscale for learning strategies is 17 (Cronbach's alpha, 0.60). The score on motivation intensity and learning strategies is calculated by total points for each item. Academic performance was calculated in the form of grade point average. The study was conducted on a sample of 224 students (169 females, 55 male) from the Faculty of Medicine at Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Republic of North Macedonia. Respondents answered the questions electronically in February, 2020. The survey was anonymous and voluntary. About 60% of students are motivated to study medical sciences. Almost all respondents practice effective learning at the middle-level (69.64%). We found moderate correlation between motivation and students' academic achievement ($r=.35$), learning strategies and academic achievement ($r=.33$), and motivation and learning strategies ($r=.32$). The results of this research indicate the need for introducing procedures in teaching practice of medical studies in order to develop a greater degree of students' motivation to learn and more effective learning strategies.

Keywords: motivation to learn, learning strategies, academic performance, medical students.

* E-mail: mile.srbinovski@unt.edu.mk

PSIHOLOŠKA IZDRŽLJIVOST I AKADEMSKA MOTIVACIJA STUDENATA TOKOM PANDEMIJE COVID-19

Olga B. Mikhailova *

Ruski Univerzitet prijateljstva naroda, Moskva, Rusija

Trenutna situacija u svetu i suviše brzo širenje virusa COVID-19 doveli su do toga da u Rusiji bude uveden režim samoizolacije. Zbog uvedenih mera, kao i iz bezbednosnih razloga, sve obrazovne institucije su pribegle učenju na daljinu, koje predstavlja distancionu interakciju studenata sa nastavnicima, uz primenu različitih internet tehnologija, što predstavlja predmet istraživanja u ovom radu. Smatra se da samoodržavanje usmerava ponašanje ličnosti ka opstanku i izdržljivosti i time se omogućava prevazilaženje nepovoljnih uslova prilikom promene ustaljenih aktivnosti i okruženja. Cilj ovog istraživanja je da se analizira uticaj uslova samoizolacije na psihološku izdržljivost i akademsku motivaciju studenata. Uzorak istraživanja čine 84 studenta, starostiod 18 godina do 22 godine, sa različitih moskovskih fakulteta. U istraživanju su primenjene sledeće metode: 1. metodologija za proučavanje motivacije tokom studiranja (T. I. Iljina); 2. Skala akademske motivacije – upitnik koji su razvili T. O. Gordejeva, O. A. Sičev i E. N. Osin; 3. test izdržljivosti (Hardiness Survey– Salvatore R. Maddi, u adaptaciji D. A. Leontjeva, E. I. Raskazova). U radu se ističe da su kao rezultat korelacijske analize utvrđeni odnosi između konstrukta izdržljivosti i akademske motivacije studenata. Pored toga, otkriveni su važni odnosi između pokazatelja, kao što sukognitivna motivacija, motivacija postignuća, motivacija za samorazvoj i svih komponentata psihološkog imuniteta. Nalazi istraživanja pokazuju da je utvrđena povezanost između komponentata izdržljivosti i skale introjekcijske motivacije, eksternalne motivacije i amotivacije. Tokom perioda samoizolacije kod studenata je zabeležen prosečan i visok nivo izdržljivosti, ali su uočeni i pozitivni pokazatelji akademske motivacije. Na osnovu toga može se pretpostaviti da ispitanici pokazuju ličnosnu izdržljivost tokom pandemije COVID-19, kada postoji veliki broj frustrirajućih faktora koji utiču na psihološko stanje ljudi. Međutim, ovaj period je trajao četiri meseca i moguće je da ćemo u budućnosti posmatrati i druge karakteristike manifestacija motivacije kod studenata. Još uvek postoji veliki broj problema u organizaciji procesa studiranja na univerzitetima pomoću digitalnih tehnologija. Da bi se akademska motivacija studenata održala na visokom nivou tokom učenja na daljinu, potrebno je da budu kreirane nove obrazovne tehnologije, uz primenu digitalnih medija i internet komunikacije u obrazovnom procesu.

Ključne reči: pandemija, samoizolacija, izdržljivost, akademska motivacija, studenti.

* E-mail: mikhaylova-ob@rudn.ru

PSYCHOLOGICAL ENDURANCE AND ACADEMIC MOTIVATION OF STUDENTS DURING COVID-19 PANDEMIC

Olga B. Mikhailova*

Peoples' Friendship University of Russia (RUDN University), Moscow, Russia

With regard to the current situation in the world and exceptionally rapid spread of the COVID-19 virus, a self-isolation regime was introduced in Russia. Due to introduced measures as well as for security reasons, all educational institutions introduced remote learning, which represents distantial interaction of students with teachers through application of different internet technologies, and which is the subject of research in this paper. It is believed that self-preservation directs a person's behaviour towards survival and endurance thus enabling them to overcome unfavourable conditions when the regular activities and environment are changed. The objective of this research is to analyse influence of self-isolation conditions on psychological endurance and academic motivation of students. The research sample consists of 84 students aged 18 to 22, from different Moscow universities. The following methods were applied in research: 1. Methodology for studying motivation of university students (T. I. Iljin); 2. Academic motivation scale – questionnaire developed by T. O. Gordejev, O. A. Sicev and E. N. Osin; 3. Endurance test (Hardiness Survey – Salvatore R. Maddi, in adaptation of D. A. Leontjev, E. I. Raskazov). The paper underlines that correlation analysis established relations between endurance construct and academic motivation of students. Besides, the important relations between indicators like cognitive motivation, achievement motivation and motivation for self-development, and all components of psychological immunity have been discovered. The research results show that connection between endurance components and the scale of introjected motivation, external motivation and amotivation has been established. During the self-isolation period, the average and high level of endurance was observed at students, while the positive effects of academic motivation were also perceived. On this grounds it can be assumed that the subjects demonstrate personal endurance during COVID-19 pandemic when there is a great number of frustrating factors that influence mental state of people. However, this period lasted for four months and it is possible that in future we will also observe other features of motivation manifestation at students. There is still a great number of issues in organization of studying process via digital technologies at universities. To maintain a high level of academic motivation of students during remote studying, it is necessary to create new educational technologies with application of digital media and internet communication in educational process.

Keywords: pandemic, self-isolation, endurance, academic motivation, students.

* E-mail: mikhaylova-ob@rudn.ru

ODGOVORNOST STUDENATA I ODLAGANJE OBAVEZA TOKOM STUDIRANJA

Sergey I. Kudinov*, Stanislav Kudinov i Vladislav Kudinov

Ruski Univerzitet prijateljstva naroda, Moskva, Rusija

U ovom istraživanju razmatra se značaj odgovornosti studenata za uspešnost tokom studija. Odgovornost se analizira sa aspekta systemske paradigme u kontekstu dispozicionog koncepta obeležja ličnosti i individualnosti koji je osmislio A. I. Krupnov. Istraživanja pokazuju da su studenti kod kojih su приметni različiti pokazatelji uspešnosti na studijama ispoljili na različitim nivoima odgovornost i prokrastinaciju. Prilikom istraživanja odgovornosti izvršena je stručna procena i urađen je test rasuđivanja o odgovornosti koji je kreirao A. I. Krupnov. Nastavnici su bili u ulozi procenjivača. Na osnovu potpunjenih upitnika odvojeno su ocenjivali (ocenama od 1 do 5) ispoljavanje odgovornosti i prokrastinacije u različitim situacijama koje su vezane za obrazovne, istraživačke i vannastavne aktivnosti. Test rasuđivanja o odgovornosti je standardizovana metoda koja zadovoljava zahteve pouzdanosti i validnosti. Da bi se utvrdio indeks uspešnosti tokom studiranja ispitanika, korišćena je stručna procena, analiza sadržaja i analiza proizvoda aktivnosti. Rezultati istraživanja su pokazali da postoji korelacija između nivoa formiranja odgovornosti i kvaliteta aktivnosti. Ustanovljeno je da što je veći nivo ispoljavanja odgovornosti, to je veći uspeh koji je zabeležen u obrazovnim aktivnostima studenata, kao i veća efikasnost pri obavljanju kreativnih zadataka, obrazovne, pedagoške i stručne prakse, istraživačkih i vannastavnih aktivnosti. Nasuprot tome, utvrđeno je da su ispitanici koji su imali nizak nivo odgovornosti ispoljavali prokrastinaciju. Ovi studenti, čak uz izraženu motivaciju za učenje, gotovo uvek odlažu sve svoje obaveze na neodređeno vreme, nastojeći da odgode njihovo izvršenje. Kao razlog za takvo ponašanje oni navode faktore vremena i resursa. Prema njihovoj proceni, imaju dovoljno vremena da završe zadatke i veruju da će ispoštovati date rokove. Međutim, praksa pokazuje drugačije. Ovi studenti ne stižu da završe zadatke na vreme, a nakon toga svoje ponašanje pokušavaju da opravdaju ogromnom količinom posla, problemima sa zdravljem, nedostatkom spoljnih resursa i tako dalje. Dakle, aktivira se mehanizam odbrane, čiji je cilj da se otkloni osećaj krivice i prenošenje lokusa kontrole u samoregulaciji sa internog na eksterni. Kada je u pitanju resursni faktor, prilikom dobijanja zadatka oni su sigurni u svoje snage i mogućnosti da će se izboriti sa velikim obimom zadataka u kratkom roku. Rezultati istraživanja su pokazali negativnu korelaciju između odgovornosti i prokrastinacije kod studenata. Ustanovljeno je da postoji direktna povezanost između uspešnosti tokom studiranja i odgovornosti i obrnuto. Povezanost između prokrastinacije i uspešnosti je negativna.

Gljučne reči: odgovornost, prokrastinacija, učenje, studenti.

* E-mail: rudn.tgu@yandex.ru

THE STUDENTS' RESPONSIBILITY AND THE PROCRASTINATION DURING STUDIES

Sergey I. Kudinov*, Stanislav Kudinov and Vladislav Kudinov

Peoples' Friendship University of Russia (RUDN University), Moscow, Russia

This paper looks at importance of student responsibility for the success during studies. The responsibility is analysed from the system paradigm aspect in the context of dispositional concept of personality and individuality traits designed by A. I. Krupnov. The researches demonstrate that the students who displayed various indicators of success at studies, manifested responsibility and procrastination at different levels. During the research of responsibility, the expert evaluation of responsibility and responsibility reasoning test created by A. I. Krupnov were performed. The teachers acted as evaluators. Based on completed questionnaires they graded (with the grades from 1 to 5) demonstration of responsibility and procrastination separately, in different situations related to educational, research and extracurricular activities. The responsibility reasoning test is a standardized method that meets the reliability and validity requirements. To determine the success index during the respondents' studies, the expert evaluation, content analysis and activity product analysis were used. The research results showed that there is a correlation between the level of formation of responsibility and quality of activity. It is concluded that the higher the level of expression of responsibility, the higher the demonstrated success in educational activities of students, as well as the efficiency in performing creative tasks, educational, teaching and professional practice, research and extracurricular activities. Contrary to that, it is established that the respondents who have a low level of responsibility, demonstrate procrastination. These students, even with the evident motivation for learning, almost always postpone their obligations for an indefinite period of time, trying to defer their execution. As the reason for such behaviour, they cite the time and resource factors. According to their estimation, they have sufficient time to perform tasks and believe in their ability to meet given deadlines. The reality is, however, different. These students do not manage to complete tasks on time and after that they try to justify their behaviour with a huge amount of work, health problems, lack of outside resources, etc. So, the defence mechanism is activated and its aim is to remove guilt and transfer the locus of control in self-regulation from internal to external. Regarding the resource factor, when they receive a task, they are confident in their strengths and ability to tackle a large amount of tasks in a short period of time. The research results show negative correlation between responsibility and procrastination at students. It is established that there is a direct relation between the success during studies and responsibility, and vice versa. The relation between procrastination and success is negative.

Keywords: responsibility, procrastination, learning, students.

* E-mail: rudn.tgu@yandex.ru

ISTRAŽIVANJE AKTIVNOSTI UČENIKA U NASTAVI – METODOLOŠKE DILEME

Brane R. Mikanović i Kristijan B. Popović**

Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Aktivnost učenika u nastavi se definiše kao delovanje, kritičko razmišljanje, te pokazivanje inicijative za samostalno rešavanje zadataka i drugih problemskih situacija u nastavi. Aktivnost učenika u nastavi determinisana je brojnim faktorima. Istraživački radovi pokazuju da se najčešće izdvajaju motivacija za nastavu, osposobljenost za učenje, pozicija učenika u nastavi i inoviranost nastave. U tim radovima nisu uočljive implikacije za metodologiju pedagoških istraživanja, posebno u smislu u koje vreme i na koji način istraživati aktivnost učenika u nastavi. Cilj rada je da se uporede istraživački nalazi (faktori koji determinišu aktivnost učenika u nastavi, razlike između stavova učenika o tome koliko su aktivni u nastavi u odnosu na pol i školski uspeh učenika) dobijeni tokom dva merenja, na početku i na kraju školske godine, te da se ukaže na određene implikacije i uočene metodološke dileme. Uzorak istraživanja čini 104 učenika petog razreda, koji su na početku i na kraju školske 2018/2019. godine popunjavali Skalu aktivnosti učenika u nastavi – SAUN. Skala Likertevog tipa koja sadrži 40 tvrdnji konstruisana je za potrebe istraživanja, sa reliabilnošću $\alpha=0,89$ na prvom merenju i $\alpha=0,95$ na drugom merenju. Postupkom faktorske analize na prvom merenju identifikovano je pet faktora koji determinišu aktivnost učenika u nastavi: nezainteresovanost za nastavu, izbegavanje aktivnosti u nastavi, odgovornost prema obavezama, optimalno prihvatanje obaveza i pasivna pozicija u nastavi (51,1% zasićenost varijanse) i na drugom merenju dva faktora: pasivan odnos prema obavezama u nastavi i zainteresovanost za nastavu (53,65% zasićenost varijanse). Stavovi učenika o tome koliko su aktivni u nastavi na prvom i na drugom merenju u odnosu na pol ne razlikuju se statistički značajno, dok se u odnosu na školski uspeh učenika na oba merenja statistički značajno razlikuju na nivou 0,01. Na drugom merenju identifikovani su pozitivniji stavovi o aktivnosti učenika u nastavi u odnosu na prvo merenje. Pedagoški smisao istraživanja aktivnosti učenika u nastavi na početku i na kraju školske godine nije isti. Rezultati istraživanja su implikativni za koncipiranje različitih metodoloških pristupa istraživanju aktivnosti učenika u nastavi.

Ključne reči: aktivnost učenika u nastavi, zainteresovanost učenika u nastavi, metodološke dileme.

* E-mail: brane.mikanovic@ff.unibl.org

RESEARCH OF STUDENT ACTIVITY IN TEACHING - METHODOLOGICAL DILEMMA

Brane R. Mikanović and Kristijan B. Popović**

Faculty of Philosophy, University in Banja Luka, Banja Luka, Bosna and Hercegovina

Student activity in teaching is defined as action, critical thinking, and showing initiative for independent solving of tasks and other problem situations in teaching. The activity of students in teaching is determined by numerous factors. Research papers show that the most common factors are motivation for studying, ability to learn, position of students in teaching and innovative teaching. In these researches, there are no noticeable implications for methodology of pedagogical research, especially in terms of when and how to research the activity of students in teaching. The aim of this paper is to compare research findings (factors that determine student activity in teaching, differences between students' attitudes regarding teaching activity in relation to gender and student achievement) with two measurements, at the beginning and at the end of the school year, and to point out certain implications and observed methodological dilemmas. The research sample consists of 104 fifth grade students, who at the beginning and at the end of the school year 2018/2019 filled in the *Scale of Student Activities in Teaching - SAUN*. The Likert-type scale with 40 statements was constructed for research purposes, with reliability of $\alpha=0.89$ at the first measurement and $\alpha=0.95$ at the second measurement. The factor analysis procedure at the first measurement identified five factors: lack of interest in teaching, avoidance of teaching activities, responsibility for obligations, optimal acceptance of obligations and passive position in teaching (51.1% saturation of variance), and at the second measurement two factors: passive attitude towards teaching obligations and interest in teaching (53.65% saturation of variance) that determine the activity of students in teaching. Students' attitudes regarding teaching activity at the first and second measurements in relation to gender do not differ statistically significantly, while in relation to the school success of students at both measurements they differ statistically significantly at the level of 0.01. The second measurement identified more positive attitudes regarding student activity in teaching compared to the first measurement. Pedagogical meaning of researching student activity in teaching at the beginning and at the end of the school year is not the same. The research results are implicit for designing different methodological approaches to the research of student activity in teaching.

Keywords: student activity in teaching, interest in teaching, methodological dilemmas.

* E-mail: brane.mikanovic@ff.unibl.org

OBRAZOVNI HABITUS I DRUŠTVENE NEJEDNAKOSTI

Snežana Štrangarić*

Pedagoški fakultet u Somboru, Univerzitet u Novom Sadu, Sombor, Srbija

U istraživanjima obrazovnih nejednakosti na tragu Burdijeovog modela društvene reprodukcije najčešće se ispituju (i potvrđuju) pozitivni efekti kulturnog kapitala na obrazovna postignuća učenika, dok je ispitivanje habitusa, kao još jednog od ključnih pojmova Burdijeove teorije, slabije zastupljeno. Iako je koncept habitusa kompleksan i predstavlja izazov za empirijsku proveru, smatramo da je neophodno uzeti u obzir i njegove indikatore koji se odnose na prilagođenost obrazovnom sistemu, specifično označenu kao obrazovni habitus. Značajnu komponentu obrazovnog habitusa čini intrinzična motivacija za učenje kao posvećenost školskim izazovima i unutrašnja sklonost ka aktivnosti učenja. Pored motivacije za učenje, obrazovni habitus u ovom radu operacionalizovan je i kroz ispitivanje percepcije školske klime, vrednovanja obrazovanja, nivoa školske anksioznosti i nivoa akademskog samopouzdanja. Navedene skale, koje su korišćene u prethodnim studijama, činile su strukturu upitnika za naše empirijsko istraživanje, u kome je učestvovalo 212 srednjoškolaca. Sabiranjem ukupnih rezultata na skalama formirana je kompozitna varijabla *obrazovni habitus* ($\alpha=76$) kojom je merena prilagođenost obrazovnom sistemu. Rezultati su pokazali da je obrazovni habitus u pozitivnoj korelaciji sa obrazovnim postignućima učenika ($r=,36$). Utvrđeno je i da postoje značajne razlike kada je u pitanju socioekonomski status učenika ($F(2,203)=7,79$), u tom smislu da pripadnici nižeg socioekonomskog statusa imaju niži stepen prilagođenosti obrazovnom sistemu ($M=77,2$, $SD=8,9$) u odnosu na pripadnike srednjeg socioekonomskog statusa ($M=81,64$, $SD=7,9$), što je u saglasnosti sa Burdijeovom teorijom. Faktorskom analizom izdvojene su tri komponente obrazovnog habitusa koje su definisane kao *motivacija i osećaj pripadnosti*, zatim *vrednovanje obrazovanja* kao drugi faktor, dok je treći faktor označen kao *školska anksioznost i osećaj neprilagođenosti*. Istraživanje motivacije u ovom radu deo je šireg konteksta društvenih nejednakosti pružajući time dublji uvid u kompleksnost ovog problema i ukazujući na neophodnost razvijanja i održavanja refleksivnog odnosa prema društvenim hijerarhijama u pedagoškoj praksi, u smislu usmerenosti ka povećanju nivoa prilagođenosti obrazovnom sistemu kod učenika koji pripadaju nižim društvenim slojevima.

Ključne reči: obrazovni habitus, motivacija, društvene nejednakosti, socioekonomski status, srednjoškolci.

* E-mail: snezanajelacic@yahoo.com

EDUCATIONAL HABITUS AND SOCIAL INEQUALITIES

Snežana Štrangarić*

Faculty of Education in Sombor, University of Novi Sad, Sombor, Serbia

Examining educational inequalities based on Bourdieu's social reproduction theory more often imply inquiring (and proving) positive effects of cultural capital on educational attainment, where concept of habitus, which is also the key notion in Bourdieu's theory, is far less present. Although concept of habitus is complex and challenging for empirical inquiring, we maintain that is necessary to consider certain indicators which are related to adjustment to the educational system, specifically called educational habitus. The important component of educational habitus is an intrinsic motivation for school learning as a result of individual interest and an inner tendency for learning activity. Apart from motivation, the educational habitus also includes examining the perception of school climate, valuing education, level of school anxiety and level of academic self-esteem. These scales, previously applied in other studies, were a part of the questionnaire in our research, where 212 high school students participated. The composite variable *educational habitus* was formed by summing the total results on the scales ($\alpha=76$). The results showed that educational habitus is in a positive correlation with educational attainment (.36). Also, there are differences between students regarding their socioeconomic status, meaning that students of lower socioeconomic status have lower level of adjustment to the educational system ($M=77.2$, $SD=8.9$) than the students of middle socioeconomic status ($M=81.64$, $SD=7.9$). These findings support Bourdieu's theory. Using principal component analysis, three components have been extracted and defined as: *motivation and sense of belonging*, *valuing education* and *school anxiety and sense of unfitness*. In this paper, we explore motivation within the broader context of social inequalities which gave us a deeper understanding of this problem and pointed out that it is necessary to develop and to maintain reflexive approach to social hierarchies in pedagogical practice by focusing on increasing the level of adjustment for students of lower socioeconomic status.

Keywords: educational habitus, motivation, social inequalities, SES, high school students.

* E-mail: snezanajelacic@yahoo.com

OCENA KAO FAKTOR MOTIVACIJE UČENIKA: TEORIJSKA POLAZIŠTA I ZAKONSKI OKVIR

Elizabeta Karalić*

Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Beograd, Srbija

Branislav Randelović

*Univerzitet u Prištini - Kosovskoj Mitrovici, Učiteljski fakultet u Prizrenu - Leposaviću, Srbija
Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Beograd, Srbija*

Danijela Đukić

Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Beograd, Srbija

Predmet ovog istraživanja je motivacija učenika u školskom ocenjivanju sa stanovišta teorija motivacionih potreba i važećih zakonskih akata. Cilj rada je da se razmotri da li su učenici motivisani tokom školskog ocenjivanja. Motivaciju razmatramo u skladu sa teorijom samoodređenja (integrativna motivaciona teorija) čime se omogućava istraživanje uloge nastavnika. Metodom analize sadržaja istraženi su: a) Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o prosvetnoj inspekciji; b) pravilnici o ocenjivanju učenika u osnovnoj i srednjoj školi; c) pravilnici koji uređuju rad nastavnika i ustanova (Pravilnik o standardima kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja, Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, Pravilnik o stručno-pedagoškom nadzoru, Pravilnik o standardima kvaliteta rada ustanova, Pravilnik o vrednovanju kvaliteta rada ustanova). Praćenje razvoja i postignućaučenika u toku školske godine ostvaruje se formativnim i sumativnim ocenjivanjem (Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o osnovnoj školi), a Zakon o srednjoj školi definiše formativno i sumativno ocenjivanje u srednjoškolskom obrazovanju. Pravilnici o ocenjivanju uređuju svrhu, principe, vrste, kriterijume, način i postupak ocenjivanja. Za razliku od osnovne škole, u srednjoj školi se ocenom, pored ostvarenosti ciljeva, ishoda i angažovanja učenika, izražava i napredovanje i preporuka za dalje napredovanje. Motivacija učenika u ocenjivanju pominje se u više standarda za nastavničku profesiju. Najširi okvir dat je u standardima kvaliteta rada ustanova, oblast Nastava i učenje, standard 2.4. Postupci vrednovanja su u funkciji daljeg učenja. Odnos motivacije učenika, ocenjivanja i učenja bi trebalo precizno regulisati podzakonskim aktima. Načelne kriterijume u oba pravilnika o ocenjivanju treba menjati uvođenjem razumljivih, konkretnih i obaveznih kriterijuma ocenjivanja. U standarde kompetencija za profesiju *nastavnik* trebalo bi uvesti indikator o motivaciji učenika tokom ocenjivanja i usaglasiti ostale pravilnike. Da motivacija učenika ne bi ostalalična strategija uspešnih nastavnika, potrebno je zakonski definisati balans između priznavanja angažovanja učenika i evaluacije znanja sa stanovišta naučne discipline.

Ključne reči: ocenjivanje, motivacija učenika, zakonski okvir ocenjivanja.

* E-mail: ekaralic@ceo.edu.rs

GRADING AS FACTOR OF STUDENT MOTIVATION: THEORETICAL PRINCIPLES AND LEGAL REGULATION

Elizabeta Karalić**

Institute for Education Quality and Evaluation, Belgrade, Serbia

Branislav Ranđelović

*University of Priština - Kosovska Mitrovica, Faculty of Teachers' Education in Prizren - Leposavić,
Serbia*

Institute for Education Quality and Evaluation, Belgrade, Serbia

Danijela Đukić

Institute for Education Quality and Evaluation, Belgrade, Serbia

The subject of this research is analysis of student motivation in school grading from the standpoint of theories of motivational needs and legal acts. The aim of this paper is to consider whether the students are motivated in school grading. We appraise motivation in accordance with the theory of self-determination (integrative motivational theory), which enables appraising the role of teachers as well. The method of content analysis was used on: a) Law on the fundamentals of the education system, Laws on primary and secondary education, and the Law on Educational Inspection; b) rulebooks on student assessment in primary and secondary education; c) rulebooks governing the work of teachers and institutions (Rulebook on the standards of competencies for the profession of teacher and their professional development, Rulebook on continuous in-service training and advancement to titles of teachers, educators and professional associates, Rulebook on professional pedagogical supervision, Rulebook on quality standards of institutions, Rulebook on assessing the quality of work of educational institutions). Monitoring development and achievement of students during the school year is achieved by formative and summative assessment (Law on fundamentals of the education system, Law on Primary Education); the Law on Secondary Education defines formative and summative assessment in secondary education. Grading rulebooks regulate the purpose, principles, types, criteria, manner and procedure of grading. In secondary school, unlike the primary school, in addition to achievement of goals, the grade expresses outcomes and engagement of students, as well as the progress and recommendations for further progress. Student motivation in grading is mentioned in several standards for the profession of a *teacher*. The broadest framework is given in the standards regarding quality of work of educational institutions, section Teaching and Learning, standard 2.4. Evaluation procedures are in function of further learning. Relation between student motivation, grading and learning should be precisely regulated by by-laws. Basic criteria in both grading rulebooks should be changed by introducing understandable, concrete and mandatory

* E-mail: ekaralic@ceo.edu.rs

grading criteria. The indicator of student motivation in grading should be included in the standards of teaching profession competencies, and the other rulebooks should conform. In order for the student motivation not to remain a personal strategy of successful teachers, it is necessary to legally define balance between the recognition of student engagement and evaluation of knowledge from the scientific discipline point of view.

Keywords: grading, student motivation, legal framework for grading.

**RAZLIČITI
ASPEKTI
RAZVOJA
MOTIVACIJE U
OBRAZOVANJU**

**DIFFERENT
ASPECTS OF
MOTIVATION
DEVELOPMENT
IN EDUCATION**

MOTIVACIJA KAO MEDIJATOR ODNOSA IZMEĐU PODRŠKE ZA UČENJE KOD KUĆE I OBRAZOVNOG POSTIGNUĆA: PRIMER ČITALAČKE PISMENOSTI

Mladen Radulović*, Ana Radanović i Dragana Gundogan

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Teoretičari društvene reprodukcije skloni su da tvrde da porodični faktori, pored toga što utiču na obrazovno postignuće učenika, definišu i odnos učenika prema obrazovanju. Istovremeno, među brojnim pedagogima je ustaljena ideja da motivacija učenika direktno doprinosi njihovom obrazovnom postignuću. Uzimajući u obzir dva pomenuta teorijska polazišta, cilj našeg istraživanja je da se ispita da li je povezanost između podrške za učenje koju učenik ima kod kuće i obrazovnog postignuća posredovana motivacijom učenika. Kako bismo na ovo pitanje odgovorili, koristili smo podatke prikupljene u više od 50 zemalja u okviru međunarodnog istraživanja razvoja čitalačke pismenosti – PIRLS 2016. Od svih zemalja koje su učestvovala u ovom ispitivanju, u naše istraživanje uključene su tri zemlje u kojima je korelacija između podrške za učenje kod kuće i postignuća na testu čitalačke pismenosti najviša: Slovačka ($r = ,57$), Bugarska ($r = ,52$) i Mađarska ($r = ,52$). Uzorak je činilo 14355 učenika četvrtog razreda osnovne škole, oba pola (50,8% dečaka). Podrška koju učenik ima kod kuće operacionalizovana je preko opremljenosti domaćinstva (npr. broj knjiga i broj knjiga za decu) i obrazovno-karijernih karakteristika roditelja (najviši nivo obrazovanja i radna pozicija). Motivacija za čitanje merena je na osnovu odgovora učenika na 10 pitanja kojima je ispitivan njihov odnos prema nastavi čitanja i čitanju u slobodno vreme. Za obradu podataka korišćen je makro PROCESS za SPSS. Rezultati pokazuju da podrška za učenje kod kuće direktno pozitivno predviđa postignuće ($b = 22,52$, $p < ,01$), ali ga predviđa i indirektno preko motivacije ($b = 0,47$, 95% CI [0,37, 0,58]). Budući da podrška kod kuće ostvaruje samo mali deo svog efekta na postignuće preko motivacije (2,1%), u narednim istraživanjima bi trebalo ispitati dodatne potencijalne posrednike ove veze, ne samo u slučaju čitalačke pismenosti, već i u okviru ostalih sposobnosti, kako bi se detaljnije objasnili mehanizmi preko kojih podrška koju učenici dobijaju u okviru porodičnog sistema doprinosi razvoju njihovih različitih sposobnosti.

ključne reči: čitalačka pismenost, motivacija za učenje, podrška za učenje kod kuće, obrazovno postignuće.

* E-mail: mladjaradulovic89@gmail.com

MOTIVATION AS MEDIATOR OF RELATIONS BETWEEN HOME SUPPORT FOR LEARNING AND EDUCATIONAL ACHIEVEMENT: EXAMPLE OF READING LITERACY

Mladen Radulović*, Ana Radanović and Dragana Gundogan

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Social reproduction theorists tend to acknowledge that family factors, beside the influence on students' educational achievement, also define the attitude towards education in general. Additionally, numerous pedagogists share a widespread idea that students' motivation directly contributes to their educational achievement. Taking into consideration two aforementioned theoretical perspectives, the aim of our investigation is to examine whether the connection between the support for learning which student receives at home and educational achievement is mediated by the student's motivation. In order to answer this question, we used data gathered in more than 50 countries which participated in the Progress in International Reading Literacy Study – PIRLS 2016. Among all the countries which participated in this survey, our examination looks into the three countries with the highest correlation between home support for learning and achievement on the reading literacy test: Slovakia ($r = .57$), Bulgaria ($r = .52$) and Hungary ($r = .52$). The sample consists of 14355 four-grade elementary school students of both genders (50.8% male). The support the student has at home is operationalized by the household resources (for example number of books and children books households possess) and parents' educational and occupational features (the highest level of education and job position). Motivation for reading is measured using the students' answers to 10 questions related to their attitude toward reading classes and free-time reading. For the data analysis, macro PROCESS for SPSS is used. Results indicate that home support for learning directly positively predicts the achievement ($b = 22.52$, $p < .01$), but it also predicts it indirectly via motivation ($b = 0.47$, 95% CI [0.37, 0.58]). As the home support realises only a small part of its effect on the achievement via motivation (2.1%), forthcoming research should examine additional potential mediators of this relation, not just in terms of reading literacy but also in terms of other abilities, so as to explain in a more detail the mechanisms through which the support that students receive within the family system contributes to development of their various abilities.

Keywords: reading literacy, motivation for learning, home support for learning, educational achievement.

* E-mail: mladjaradulovic89@gmail.com

VEZA IZMEĐU INTELIGENCIJE, OSNOVNIH OSOBINA LIČNOSTI I MOTIVACIONIH VEROVANJA U ISTRAŽIVANJU ZAINTERESOVANOSTI UČENIKA ZA STEM ŠKOLSKE PREDMETE

Josip Burušić*, Maja Ribar i Marija Šakić Velić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Teorija vrednosti i očekivanja naširoko se koristi za objašnjenje različitih obrazovnih ishoda jer razmatra uzajamni uticaj različitih grupa učeničkih karakteristika, psiholoških procesa i karakteristika šireg socijalnog okruženja. Koristeći ovaj teorijski okvir, fokus ove studije bio je da se ispita doprinos inteligencije i ličnosti, kao stabilnih karakteristika individualnih razlika, i vrednosti zadataka, kao motivacionih konstrukta u objašnjenju zainteresovanosti za STEM školske predmete u osnovnoj i srednjoj školi. STEM oblast (tj. prirodne nauke, tehnologija, tehničke nauke i matematika) se u novijim istraživanjima sve više proučava kao zasebna oblast obrazovnih ishoda. Podaci korišćeni u ovoj studiji predstavljaju podskup podataka prikupljenih preko šireg hrvatskog longitudinalnog istraživačkog projekta usmerenog na ispitivanje i objašnjenje postignuća, zainteresovanosti i aspiracija učenika u STEM predmetima u osnovnoj i srednjoj školi. Analize su sprovedene na poduzorku učesnika, njih 523 (265 ženskog pola), koji su praćeni tokom šestog, sedmog i osmog razreda. Podaci o ličnosti i inteligenciji prikupljeni su dok su učenici bili u šestom razredu (T1), podaci o subjektivnoj vrednosti zadataka prikupljeni su dok su učenici bili u sedmom razredu (T2), dok su podaci o zainteresovanosti za STEM školske predmete prikupljeni dok su učenici bili u osmom razredu (T3). Podaci o srednjoj oceni iz STEM predmeta na kraju šestog i sedmog razreda bili su takođe analizirani kao kontrolna varijabla. Da bi se ispitao direktan uticaj ličnosti i inteligencije, kao i njihov indirektan uticaj kroz vrednosti zadataka, korišćena je analiza putanje. Rezultati su pokazali da se zainteresovanost za STEM školske predmete može objasniti saradljivošću i savesnošću učenika, kao i intrizičnom vrednošću zadataka koju oni pripisuju STEM predmetima. Bilo je takođe značajnih indirektnih uticaja savesnosti i otvorenosti, kroz intrizične vrednosti, na zainteresovanost. Učenici čije su ove osobine ličnosti izraženije imaju više intrizične vrednosti zadataka, što dovodi do veće zainteresovanosti za STEM školske predmete. Nalazi ove studije naglašavaju važnost razmatranja ne samo nezavisnog doprinosa, već i interakcije između različitih grupa učeničkih karakteristika. One takođe ukazuju da je intrizična vrednost zadataka delimično određena stabilnim karakteristikama, pa bi se u budućem istraživanju mogla ispitati interakcija između stabilnih i situacionih karakteristika u predviđanju učeničke motivacije.

Ključne reči: zainteresovanost za STEM predmete, ličnost, inteligencija, motivacija, osnovna škola.

* E-mail: josip.burusic@pilar.hr

RELATIONSHIP BETWEEN INTELLIGENCE, BASIC PERSONALITY TRAITS AND MOTIVATIONAL BELIEFS IN EXPLORING STUDENT INTEREST IN STEM SCHOOL SUBJECTS

Josip Burušić*, Maja Ribar and Marija Šakić Velić

Ivo Pilar Institute of Social Sciences, Zagreb, Croatia

Expectancy-value theory is widely used for explanation of different educational outcomes, since it considers mutual influences of different groups of student characteristics, psychological processes and characteristics of wider social surroundings. Using this theoretical framework, focus of this study was to examine contribution of intelligence and personality, as stable person individual difference traits, and task values, as motivational constructs in explanation of interest in STEM school subjects in elementary and middle school period. STEM field (i.e. Science, Technology, Engineering and Math) is in recent research increasingly studied as a separate field of educational outcomes. The data used for this study is a subset of data collected through a larger Croatian longitudinal research project aimed at examining and explaining students' STEM achievement, interest and aspirations during elementary and middle school. Analyses were conducted on a subsample of participants, 523 of them (265 female), who were followed in sixth, seventh, and eighth school grade. Data on personality and intelligence were collected while students were in the sixth grade (T1), data on subjective task values was collected while students were in the seventh grade (T2), and data on interest in STEM school subjects was collected while students were in eighth grade (T3). Data on average school grade from STEM subjects at the end of sixth and seventh grade was also included in the analyses as control variables. In order to examine direct effects of personality and intelligence, as well as their indirect effects through task values, path analysis was used. Results have shown that interest in STEM school subjects can be explained by students' agreeableness and consciousness, as well as with intrinsic task value they assign to STEM school subjects. There were also significant indirect effects of conscientiousness and openness through intrinsic values on interest. The students who are higher on these two personality traits had higher intrinsic task values, which then led to a higher interest in STEM school subjects. Findings of the present study highlight the importance of considering not only independent contribution, but also the interplay between different groups of students' characteristics. They also point that intrinsic task value is at least partly determined by stable characteristics, so further research could examine the interplay between stable and situational characteristics in prediction of student motivation.

Keywords: interest in STEM, personality, intelligence, motivation, elementary school.

* E-mail: josip.burusic@pilar.hr

MOTIVISANOST NASTAVNIKA I VASPITAČA ZA HORIZONTALNO UČENJE*

Isidora Korać**

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare Sirmijum, Sremska Mitrovica, Srbija

Poslednjih godina je sve više u fokusu istraživača socijalna dimenzija profesionalnog razvoja nastavnika i vaspitača i sve češće se ističe važnost njihovog horizontalnog učenja. Suštinu ovog procesa, koji se odvija kroz različite vidove organizovanog i planiranog učenja nastavnika/vaspitača jednakih po obrazovanju i poziciji, čini dijalog koji omogućava učesnicima da u interakciji grade zajednička značenja, vrednosti i znanja, kao osnovu za razumevanje i unapređivanje vaspitnoobrazovne prakse. Predmet ovog istraživanja usmeren je na analizu motivisanosti nastavnika i vaspitača za horizontalno učenje. Preciznije, nastojali smo da utvrdimo sledeće: 1) kako nastavnici i vaspitači procenjuju ličnu motivisanost svojih kolega za horizontalno učenje, i 2) koji činioci i na koji način, prema njihovom mišljenju, utiču na motivaciju za ovaj proces učenja. Primenjeno je kombinovano istraživanje, tehnika polustrukturisanog intervjua i anketiranja. U istraživanju je učestvovalo 330 vaspitača, nastavnika razredne i predmetne nastave iz različitih ustanova. Kada procenjuju ličnu motivaciju za horizontalno učenje, nastavnici i vaspitači sebe pozicioniraju kao manjinu koja je motivisana i proaktivna, dok nemotivisanost i pasivnost pripisuju kolegama unutar kolektiva. Motivisanost za učešće je viša kada lično iniciraju horizontalno učenje i učestvuju u njegovom planiranju, nego kada je njihovo učešće inicirano i planirano od strane stručne službe, direktora i/ili aktiva vaspitnoobrazovne ustanove. Rangiranje po učestalosti motiva za učestvovanje u horizontalnom učenju pokazuje da su najsnažniji motivatori: prepoznavanje doprinosa ovog učenja većoj produktivnosti i boljoj saradnji unutar kolektiva. Sa druge strane, demotiviše ih nedovoljna otvorenost kolega za saradnju i utisak da za obrazovni sistem i ustanovu njihov profesionalni razvoj nema preveliki značaj. Rezultate spoljašnjeg vrednovanja rada vaspitnoobrazovnih ustanova procenjuju kao najslabije motivatore za iniciranje i planiranje horizontalnog učenja. Dobijeni rezultati se tumače u kontekstu postojećih procedura vrednovanja kvaliteta rada vaspitnoobrazovnih ustanova i zaključuje se da je proces vrednovanja potrebno snažnije afirmisati kao priliku za dijalog i građenje zajedničkih značenja, vrednosti i znanja, promišljanje nastavnika/vaspitača o ličnoj praksi i načinima da se ona unapređuje. Pored navedenog, potrebna je delotvorna kultura i klima vaspitnoobrazovne ustanove u kojoj nastavnici i vaspitači prepoznaju da se njihovo učenje i profesionalni razvoj podržavaju i visoko vrednuju.

Ključne reči: horizontalno učenje, motivacija, nastavnik, profesionalni razvoj, vaspitač.

* Rad je produkt sekundarnih analiza šire studije, doktorske disertacije: Korać (2020). *Horizontalno učenje u funkciji profesionalnog razvoja nastavnika i vaspitača*, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

** E-mail: oisidora@gmail.com

SCHOOL AND PRESCHOOL TEACHERS' MOTIVATION FOR HORIZONTAL LEARNING*

Isidora Korać**

Preschool Teacher Training and Business Informatics Collage Sirmium, Sremska Mitrovica, Serbia

In recent years, the documents have been focusing on social dimension of professional development of school and preschool teachers, and emphasizing the importance of their horizontal learning. The essence of this process, which occurs through different types of organized and planned teachers' learning and relates to the teachers who are peers in terms of education and position, is a dialogue that allows participants to build common meanings, values and knowledge as a basis for understanding and improving educational practice. The research is focused on the analysis of school and preschool teachers' motivation for horizontal learning. More precisely, we tried to determine: 1) how school and preschool teachers assess personal motivation and motivation of their colleagues for horizontal learning, as well as 2) which factors and in what way, in their opinion, affect the motivation for this learning process. Combined research, semi-structured interview and survey technique, were applied. Three hundred and thirty school and preschool teachers from various institutions participated in the research. When assessing personal motivation for horizontal learning, the school and preschool teachers position themselves as a minority that is motivated and proactive, while demotivation and passive attitude are attributed to colleagues within their team. Motivation to participate is higher when they personally initiate and participate in planning, than when their participation is initiated and planned by the professional service, principal and/or various teams in the educational institution. Ranking by the frequency of motives for participation in horizontal learning shows that the strongest motivators are: recognizing the contribution of this learning to a greater productivity and better cooperation within the team. On the other hand, they are demotivated by the lack of openness of colleagues for cooperation and impression that their professional development is not of a great importance for the educational system and educational institution. The educational institutions' external evaluation results are assessed as the weakest motivator for initiating and planning of horizontal learning. The obtained results are interpreted in the context of existing evaluation procedures on the quality of work of educational institutions. It can be concluded that the evaluation process needs to be more intensely asserted as an opportunity for dialogue and for building the common meanings, values and knowledge, for school and preschool teachers' reflection on personal practice and the ways of improving it. In addition, what is required is an effective culture and climate of the educational institution in which school and preschool teachers perceive that their learning and professional development are supported and highly valued.

Keywords: horizontal learning, motivation, school teachers, professional development, preschool teachers.

* The paper is the product of secondary analyses of a wider study, doctoral thesis: Korać (2020), *Horizontal learning in the function of professional development of school and preschool teachers*, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad.

** E-mail: oisidora@gmail.com

ULOGA MOTIVACIJE U RAZVOJU KREATIVNOSTI

Slavica Maksić* i Smiljana Jošić

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Motivacija se pojavljuje kao bitan uslov za razvoj kreativnosti u naučnim teorijama kreativnosti, ali rezultati ispitivanja o njenim efektima nisu jednoznačni. Kako bi se bolje razumeli uslovi za podsticanje kreativnosti u školskom okruženju, proučavana su implicitna uverenja učenika o kreativnosti u okviru sociokulturne teorije. U ispitivanju su učestvovali srednjoškolci koji su pohađali vanškolske naučne programe u Istraživačkoj stanici Petnica (N=337). Ispitanici su popunili upitnik. U ovom radu se analiziraju odgovori na otvoreno pitanje o tome kako obrazovanje može doprineti razvoju kreativnosti, oslanjajući se na koncept potpore koji je razvio Bruner sa saradnicima. Sprovedena je tematska analiza deduktivnog tipa koja je potvrdila prisustvo potpora učenju poznatih iz ranijih studija: kognitivne, motivacione, socijalne i kulturne. Motivaciona potpora je definisana kao podsticanje učenika da se aktivno uključe u proces učenja, a ovu potporu kao preduslov za razvoj kreativnosti navelo je 75 učesnika. Usledila je tematska analiza induktivnog tipa u kojoj je tragano za dubljim značenjima motivacione potpore, na osnovu koje je identifikovano 80 jedinica za analizu. Definisane su tri podteme: podsticanje interesovanja, sloboda izražavanja i vrednovanje kreativnosti. U celini, podaci ukazuju da motivaciona potpora kreativnosti obuhvata stimulisanje interesovanja u sredini koja pruža slobodu izražavanja, nagrađuje i vrednuje kreativnost. Više od polovine ispitanika (58,7%) izrazilo je uverenje da motivacija podržava kreativnost tako što inspiriše učenike zanimljivim predavanjima koja ih podstiču na razmišljanje, tako što odgovara na njihova interesovanja ili ih upoznaju sa nepoznatim oblastima u kojima oni razvijaju nova interesovanja. Motivaciona moć slobode izražavanja uključivala je, prema uverenju trećine ispitanika (32,0%), pružanje prilika za razmišljanje, prevazilaženje prepreka i izgrađivanje samopouzdanja, prihvatanje različitosti i minimiziranje svih vrsta pritiska i osude u školskom radu. Manje od petine ispitanika (16,0%) je izjavilo da nagrađivanje i vrednovanje kreativnosti predstavlja najdirektniji motivator koji podstiče učenike da budu kreativni u budućnosti. Nalazi istraživanja interpretirani su u svetlu diskusije o motivaciji kao dinamičkoj komponenti kreativnog procesa i potrebe za većim podsticanjem kreativnosti u školi.

Ključne reči: motivacija, kreativnost, implicitne teorije, srednja škola, učenici.

* E-mail: smaksic@ipi.ac.rs

ROLE OF MOTIVATION IN DEVELOPMENT OF CREATIVITY

Slavica Maksić* and Smiljana Jošić

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

In scientific theories of creativity, motivation is presented as an important precondition for development of creativity, but results of the research on its effects are not clear-cut. In order to achieve better understanding of the preconditions for encouraging creativity in the school environment, the implicit beliefs of students about creativity within socio-cultural theory were studied. The questionnaire was completed by the secondary school students who attended out-of-school programs in the Petnica Science Center (N=337). This paper analyzes answers to the open question of how education can contribute to development of creativity, relying on the concept of scaffolding developed by Bruner and associates. A thematic analysis of the deductive type was conducted which confirmed the presence of scaffolding, recognized in previous studies: *cognitive, motivational, social and cultural*. Motivational support was defined as encouraging students to be actively involved in the learning process, and this support was mentioned as a precondition for the development of creativity by 75 participants. The thematic analysis of the inductive type followed, in which deeper meanings of motivational support were searched for, on the basis of which 80 units for analysis were identified. Three sub-themes were defined: stimulating interest, freedom of expression and valuing creativity. In general, the data indicate that motivational support for creativity includes stimulating interests in the environment that provides freedom of expression, rewards, and values creativity. More than a half of the participants (58.7%) expressed belief that motivation supports creativity by inspiring students with interesting lectures that encourage them to think by responding to their interests or introducing them to unknown areas in which they develop new interests. The motivating power of freedom of expression includes, according to one third of participants (32.0%), opportunities for reflection, overcoming obstacles and building self-confidence, accepting diversity and minimizing all types of pressure and condemnation in school work. Less than a fifth of participants (16.0%) stated that rewarding and valuing creativity is the most direct motivator that encourages students to be creative in the future. The research findings were interpreted in the light of discussion on motivation as a dynamic component of the creative process and need for greater encouragement of creativity in school.

Keywords: motivation, creativity, implicit theories, secondary school, students.

* E-mail: smaksic@ipi.ac.rs

POVEZANOST PODRŠKE NASTAVNIKA, MOTIVACIJE ZA ŠKOLSKO UČENJE I ŠKOLSKOG ANGAŽOVANJA UČENIKA SREDNJIH STRUČNIH ŠKOLA I GIMNAZIJA

Nataša Simić* i Milica Vukelić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Psihološka i pedagoška podrška nastavnika predstavljaju značajne činioce postignuća učenika i uspešne tranzicije iz osnovne škole u srednju školu. Cilj istraživanja bio je da se ispita povezanost školskog angažovanja, motivacije za školsko učenje učenika prvog razreda srednjih škola i podrške nastavnika, kao i da se provere eventualne razlike u povezanosti podrške nastavnika i školskog angažovanja i podrške nastavnika i motivacije između učenika srednjih stručnih škola i gimnazija. Uпитnik je popunilo 447 učenika prvog razreda tri beogradske gimnazije ($n = 198$) i pet srednjih stručnih škola ($n = 249$). Motivacija je procenjivana skalama kreiranim za potrebe ovog istraživanja (Likertovog tipa) – jedne zasnovane na teoriji ciljeva (Skala orijentacije na postignuće i ovladavanje, $\alpha_1 = ,744$) i druge na teoriji očekivanja i vrednovanja (Skala očekivanja i vrednovanja, $\alpha_2 = ,798$). Školsko angažovanje procenjivano je Uпитnikom školskog angažovanja (Fredericks et al., 2004), a podrška nastavnika – Skalom podrške nastavnika i učenika (Torsheim et al., 2002). Korelacija između podrške nastavnika i školskog angažovanja iznosi $r = ,61, p < ,001$, a korelacija između podrške nastavnika i motivacije $r_1 = ,52, p < ,001$, odnosno $r_2 = ,56, p < ,001$. Kada se porede visine korelacija između podrške nastavnika i angažovanosti u grupi učenika stručnih škola i gimnazija, ne utvrđuju se značajne razlike, dok su razlike u visinama korelacijama između podrške nastavnika i motivacije, operacionalizovane preko teorije ciljeva ($r_{ss\bar{s}} = ,46, p < ,001, r_g = ,62, p < ,001, z = -2,28, p < ,001$) i preko teorije očekivanja i vrednovanja ($r_{ss\bar{s}} = ,50, p < ,001, r_g = ,64, p < ,001, z = -2,09, p < ,005$) među ovim grupama značajne. Rezultati su diskutovani u svetlu razlika u programima nastave i učenja za srednje stručne škole i gimnazije i u inicijalnom obrazovanju nastavnika ovih škola, kao i u kontekstu razlika u konstruktima motivacije i angažovanja.

Ključne reči: podrška nastavnika, motivacija, školsko angažovanje, učenici, srednja škola.

* E-mail: nsimic@f.bg.ac.rs

RELATIONSHIP BETWEEN TEACHER SUPPORT, MOTIVATION TO LEARN AND SCHOOL ENGAGEMENT AMONG VOCATIONAL AND HIGH SCHOOL STUDENTS

Nataša Simić* and Milica Vukelić

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Psychological and educational teacher support represent significant factors of students' academic achievement and adjustment during transition from primary to secondary school. This research tried to investigate relationship between school engagement and motivation to learn of the secondary school first graders, and teacher support. Additionally, we have tested the differences in relationship between teacher support and school engagement, and teacher support and motivation depending on the school type. The sample comprised 447 first graders from three Belgrade high schools ($n_{hs} = 198$) and five vocational secondary schools ($n_{vs} = 249$). Motivation was assessed with two Likert-type scales developed for this research, one grounded in the goal orientation theory (*Mastery and Performance Orientation Scale*, $\alpha_1 = .744$), and the other in the expectancy-value theory (*Expectancy and Value Scale*, $\alpha_2 = .798$). The *School Engagement Scale* (Fredericks et al, 2004) and the *Teacher and Classmates Support Scale* (Torsheim et al, 2002) were applied. Correlation between teacher support and school engagement was $r = .61, p < .001$. Correlations between teacher support and both measures of motivation were $r_1 = .52, p < .001$, and $r_2 = .56, p < .001$. When subsamples of students were analysed separately, there were no significant differences in the correlation between teacher support and school engagement, while differences in the correlations between teacher support and both measures of motivation were significant (Mastery and Performance Orientation, $r_{vs} = .46, p < .001, r_{hs} = .62, p < .001, z = -2.28, p < .001$; Expectancy and Value, $r_{vs} = .50, p < .001, r_{hs} = .64, p < .001, z = -2.09, p < .005$). Results were discussed in the light of differences between vocational and high school curricula, and educational trajectories of vocational and high school teachers, as well as in the context of differences between concepts of motivation and engagement.

Keywords: teacher support, motivation, school engagement, students, secondary school.

* E-mail: nsimic@f.bg.ac.rs

PODUDARNOST UČENIČKIH I RODITELJSKIH SREDNJOŠKOLSKIH ASPIRACIJA: PERSPEKTIVA UČENIKA ZAVRŠNIH RAZREDA ZAGREBAČKIH OSNOVNIH ŠKOLA

Zrinka Ristić Dedić* i Boris Jokić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

U ovom radu se razmatraju priroda i podudarnost srednjoškolskih obrazovnih aspiracija dece i roditelja iz perspektive učenika završnih razreda osnovnih škola u hrvatskom obrazovnom kontekstu. Pod srednjoškolskim aspiracijama podrazumevaju se ambicije i ciljevi koje deca i roditelji imaju u vezi sa obrazovanjem deteta na srednjoškolskom nivou. Pritom, aspiracije mogu biti različitog nivoa specifičnosti, od vrlo nejasnih i slabo artikuliranih ideja o budućem obrazovnom putu učenika do vrlo specifičnih ciljeva koji se odnose na upisivanje tačno određene vrste srednjoškolskih programa i konkretne srednje škole. Istraživanja u međunarodnom kontekstu pokazuju da su obrazovne aspiracije važna odrednica školskog ponašanja učenika te njihovih obrazovnih, ali i životnih izbora i ishoda, kao i to da se oblikuju i razvijaju pod značajnim uticajem roditeljskih aspiracija i očekivanja za dete. U ovom radu su aspiracije i roditeljske aspiracije za dete ispitane iz perspektive učenika. Korišćeno je istraživanje mešovitog modela u kojem je kvantitativni deo istraživanja obuhvatio primenu upitnika koji je popunjavao 1031 učenik osmog razreda u 23 slučajno odabrane osnovne škole u Gradu Zagrebu, a kvalitativni deo primenu polustrukturiranih razgovora sa 29 učenika na kraju prvog polugodišta 8. razreda u 5 prigodno odabranih škola. Kvantitativnim delom ispitana je povezanost učeničkih i percipiranih roditeljskih srednjoškolskih aspiracija, a rezultati ukazuju na visoku podudarnost učeničkih i roditeljskih želja o nastavku obrazovanja. Opažena podudarnost aspiracija veća je za gimnazijsko, nego za strukovno obrazovanje. Podudarnost raste sa porastom školskog uspeha učenika, ali ne i obrazovnog statusa roditelja. Kod nepodudarnih aspiracija percipirane roditeljske srednjoškolske aspiracije su uglavnom pomaknute prema „višim“ aspiracijama – dužim programima i opšteobrazovnim programima. Rezultati kvalitativnog dela istraživanja takođe ukazuju na visoku podudarnost učeničkih i percipiranih roditeljskih aspiracija, dečji doživljaj vlastitih obrazovnih izbora kao autonomnih i slobodnih, te visok stepen roditeljske podrške u procesu izbora srednje škole. Za potrebe ovoga rada izdvojeni su pojedinačni slučajevi nepodudarnosti, koji ukazuju da se nepodudarnosti odnose prvenstveno na odabir konkretnih škola i programa, a ne na opšti pravac obrazovnog puta. U radu se raspravlja o značenju srednjoškolskih aspiracija za odabir obrazovnog puta učenika i važnosti roditeljske podrške i usmeravanja za razvoj obrazovnih aspiracija učenika i u procesu izbora srednje škole.

Ključne reči: srednjoškolske obrazovne aspiracije, učeničke aspiracije, roditeljske aspiracije.

* E-mail: zrinka@idi.hr

CONGRUENCE BETWEEN UPPER-SECONDARY EDUCATION ASPIRATIONS OF STUDENTS AND THEIR PARENTS: PERSPECTIVE OF FINAL GRADE PUPILS OF ZAGREB ELEMENTARY SCHOOLS

Zrinka Ristić Dedić* and Boris Jokić

Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia

This paper explores the nature and congruence of upper-secondary education aspirations of pupils and their parents from the perspective of the final grade elementary school pupils in Croatian educational context. Upper-secondary education aspirations refer to ambitions and goals that children and parents have regarding the children's education at upper-secondary level. Thereby, aspirations can have different levels of specificity, from the very vague and poorly articulated ideas about future educational path, to the very specific goals regarding enrolling the particular types of upper-secondary programs and particular schools. Research in international contexts have shown that pupils' educational aspirations are a significant determinant of their school behaviour and their educational, as well as life choices and outcomes, and that they are shaped and developed under significant influence of parental aspirations and expectations for the child. In this paper, pupils' aspirations and parental aspirations for the child were examined from the perspective of pupils. A mixed-model research design was employed, in which the quantitative part included a questionnaire survey with 1,031 eight grade pupils in 23 randomly chosen elementary schools in the City of Zagreb, and the qualitative part included semi-structured interviews with 29 pupils at the end of the first semester of the eight grade in the five purposefully selected schools. The quantitative part of the research examined the relationship between pupils' and perceived parental upper-secondary education aspirations, with the results pointing to high congruence of pupils' and parental wishes about the continuation of education. The observed congruence between aspirations is higher for gymnasiums, than vocational schools. The congruence increases with the rise of pupils' school achievement, whereas not with parental educational status. In incongruent aspirations, the perceived parental upper-secondary education aspirations are mainly shifted towards "higher" aspirations – longer programs and general education programs. The results of the qualitative part of the research also point to high congruence between pupils' and perceived parental upper-secondary education aspirations, children's experience of their own educational choices as autonomous and free, and a high level of parental support in the process of upper-secondary school selection. For the purpose of this paper, some individual cases of incongruence were examined in detail, pointing that incongruences referred primarily to the choice of particular schools and programs, while not to general direction of educational path. The paper discusses significance of upper-secondary education aspirations for selection of pupils' educational path and importance of parental support and guidance for development of pupils' educational aspirations and in the process of upper-secondary school selection.

Keywords: upper secondary education aspirations, pupils' aspirations, parental aspirations.

* E-mail: zrinka@idi.hr

ONLAJN AKCIONA ISTRAŽIVANJA KAO NAČIN MOTIVISANJA RODITELJA DA OSTVARE KVALITETNIJU SARADNJU SA PREDŠKOLSKOM USTANOVOM

Daliborka Živković*

PU „Nata Veljković“, Kruševac, Srbija

U ovom radu smo nastojali da razmotrimo mogućnosti korišćenja akcionih istraživanja u predškolskim ustanovama koja su organizovana putem digitalnih tehnologija kao vid podrške preispitivanju uslova i motivacionog faktora za stvaranje okruženja u kome će biti uspostavljena kvalitetnija saradnja sa roditeljima. Predmet našeg istraživačkog rada je uvođenje i razvijanje novog načina komunikacije sa roditeljima u vrtiću primenom korišćenja digitalnih tehnologija u funkciji građenja kvaliteta u predškolskom vaspitanju i obrazovanju. U proučavanju ovog problema naše istraživanje bilo je usmereno ka sagledavanju postojećeg stanja, ka njegovoj analizi i izvođenju zaključaka. Cilj istraživanja bio je da se utvrde stavovi i procene roditelja o saradnji sa vrtićem u redovnim, ali i okolnostima tokom pandemije. Istraživanje je obavljeno tokom juna 2020. godine putem upitnika kreiranog u Google aplikaciji, uz korišćenje Viber aplikacije kao usvojenog kanala komunikacije između vrtića i porodice. U istraživanju je učestvovalo 450 roditelja dece uzrasta od četiri do sedam godina. Izbor vaspitnih (Viber) grupa bio je slučajna. Odgovore je poslalo 399 ispitanika. S obzirom na cilj i zadatke istraživačkog rada primenjena je kvantitativna i kvalitativna analiza podataka. Rezultati istraživanja su potvrdili opštu hipotezu da roditelji imaju pozitivan stav o značaju saradnje sa predškolskom ustanovom i da su motivisani da doprinesu daljem unapređivanju kvaliteta postojećih vidova saradnje. Verujemo da smo ovim istraživanjem otvorili i niz pitanja, koja mogu postati osnov za nova teorijskoempirijska istraživanja ovog problema, ali i osnov za promišljanje o načinima kreiranja novih vidova saradnje kako između porodice i vaspitnoobrazovne ustanove u užem, tako i sa članovima lokalne zajednice u širem smislu, što direktno utiče na kvalitet obrazovanja i vaspitanja (Član 6. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja). Samo imajući u vidu značaj motivisanja roditelja i uvažavanja njihovog mišljenja u procesu građenja kvaliteta, dosežu se definisani ciljevi obrazovanja i vaspitanja (Član 8. ZOSOV) i stiču uslovi da predškolska ustanova ostvari punu autonomiju (Član 99. ZOSOV).

Glavne reči: onlajn istraživanja, motivacija, saradnja, kvalitet.

* E-mail: koordinator@nataveljkovic.edu.rs

ONLINE ACTION RESEARCHES AS MODE OF MOTIVATING PARENTS TO ENSURE BETTER COOPERATION WITH PRESCHOOL INSTITUTIONS

Daliborka Živković*

Preschool institution „Nata Veljković“, Kruševac, Serbia

In this work, we attempted to look into the possibilities of using action researches in preschool institutions, organized via digital technologies, as a mode of supporting re-evaluation of conditions and motivational factors for creating environment that would establish a better cooperation with parents. The subject of our research is to introduce and develop a new way of communicating with parents in preschool institutions by applying digital technologies for building excellence in preschool upbringing and education. While studying this problem, our research was directed towards deliberation of existing conditions, their analysis and drawing conclusions. The aim of the research was to establish the parents' attitudes and evaluations of collaboration with a preschool institution, both in ordinary and extraordinary (pandemic) circumstances. The research was performed in June 2020 via a questionnaire created in Google application, using Viber application as an adopted communication canal between the preschool institution and family. 450 parents of children between 4 and 7 years of age took part in this research. The selection of educational (Viber) groups was circumstantial. 399 subjects sent their answers. Considering the aim and tasks of the research, the quantity and quality data analyses were applied. The research results confirmed a general hypothesis that parents have a positive attitude on the importance of cooperation with the preschool institutions and that they are motivated to contribute to further improvement of quality of the existing modes of cooperation. We believe that this research raised a number of questions that may be the basis for new theoretical and empirical research of this issue. They can also be the basis for reflection on the ways of creating new aspects of cooperation between the family and educational institution in a narrow sense, as well as with the local community factors in a broader sense, which directly influences the quality of education and upbringing (Article 6 of the Law on the fundamentals of education system). Only by bearing in mind the importance of motivating the parents and respecting their opinion in the process of building excellence, the defined goals of education and upbringing can be fulfilled (Article 8 of the Law on the fundamentals of education system) and the conditions for a preschool institution to achieve a full autonomy met (Article 99 of the Law on the fundamentals of education system).

Keywords: online researches, motivation, cooperation, quality.

* E-mail: koordinator@nataveljkovic.edu.rs

USPOSTAVLJANJE PRIJATELJSTVA U VRTIĆU: RAZVOJNE POTREBE PREDŠKOLSKE DECE

Sanja Partalo*

Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Motivacija predškolskog deteta zasnovana je na praktičnim aktivnostima i socijalnim interakcijama. Prijateljstvo zadovoljava detetovu potrebu za uspostavljanjem odnosa sa drugima na temelju odanosti, privrženosti i ljubavi, podržavajući osećaj vlastite vrednosti. Vršnjačka prihvaćenost i podrška podstiču razvoj kompetencija i motivacije za nove aktivnosti, pre svega igre. Visok nivo motivacije za rano učenje u predškolskom periodu pozitivno korelira sa društvenošću, zrelošću u određenim socijalnim situacijama, usmerenošću na saradnju, kao i sa samopouzdanjem i prediktor je motivacije za učenje i akademska postignuća kasnije u obrazovanju. Cilj ovog rada predstavlja identifikovanje procena vaspitača o aspektima prijateljstva predškolske dece u odnosu na uzrast i pripadnost vaspitnoj grupi. Na uzorku predškolske dece (N=2009) primenjena je Opservaciona skala za procenu razvijenosti prijateljstva predškolske dece koja je sadržala 52 stavke u odnosu na koje su vaspitači procenjivali učestalost indikatora dečijih prijateljstava. Primenjena je faktorska analiza koja je rezultovala ekstrakcijom četiri smisljena faktora: Prijateljstvo kao približavanje altruizmu, Prijateljstvo kao udaljavanje od egoizma, Prijateljstvo kao udaljavanje od narcisoidnosti i Prijateljstvo kao davanje i primanje ljubavi. Dobijeni rezultati ukazuju na statistički značajne razlike između pojedinih aspekata prijateljstva predškolske dece s obzirom na pripadnost vrtićkoj grupi. Uporedo sa uzrastom deteta usložnjavaju se socijalni odnosi i raste sposobnost njihovog prihvatanja. Prijateljstva dece starijih vaspitnih grupa su kvalitetnija i stabilnija, što se pozitivno odražava na motivaciju i grupno usaglašavanje. Deca u mešovitim grupama u odnosu na uzrasno homogene grupe lakše prevazilaze narcisoidnost (samozaljubljenost) i usmerena su na drugu decu, što podstiče razvoj prijateljstva. Dobijeni nalazi upućuju na to da je vaspitač, u ulozi partnera, ključna osoba koja neguje i podstiče prijateljske odnose, ali i sva socijalna iskustva u vrtiću. Stoga bi vaspitači trebalo da razvijaju podsticajno ili motivišuće okruženje za razvoj i vaspitanje predškolske dece.

Ključne reči: razvojne potrebe deteta, motivacija, vršnjački odnosi, prijateljstvo, vrtićka grupa.

* E-mail: sanja.partalo@ff.unibl.org

ESTABLISHING FRIENDSHIP IN KINDERGARTEN: DEVELOPMENT NEEDS OF PRESCHOOL CHILDREN

Sanja Partalo*

Faculty of Philosophy, University of Banja Luka, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Motivation of a pre-school child is based on practical activities and social interaction. Friendship meets a child's need for establishing relationships with others that are based on loyalty, attachment and affection, thus encouraging a sense of self-worth. Acceptance and support provided by peers encourage development of competencies and motivation for new activities, the play above all. A high level of motivation for early learning is positively correlated with sociability, maturity in different social circumstances, focus on team work and self-confidence; it also predicts motivation for later academic achievements. The aim of the paper is to assess evaluation of different aspects of friendship in pre-school children, in terms of age and group as provided by educationists. The friendship observation scale in pre-school children containing 52 entries was applied to our sample (N=2009) and the educationists assessed the frequency of children's friendship indicators. The data were analysed, resulting in four factors: friendship converging to altruism, friendship distancing from egoism, friendship distancing from narcissism, and friendship as giving and accepting love. The obtained results indicated significant statistical differences among specific aspects of friendship of pre-school children depending on the kindergarten group. As children grow up, their social relations and ability to accept others become more complex. Children attending senior kindergarten groups tend to establish more stable friendships, which has a positive impact on motivation and group harmonization. Children attending groups composed of different age overcome narcissism (self-infatuation) and focus on other children, which encourages development of friendship. According to results, an educationist is viewed as a partner and plays a key role in supporting friendship and overall social experience in kindergartens. Hence, educationists should encourage and motivate healthy environment for pre-school children.

Keywords: developmental needs of a child, motivation, peer relations, friendship, kindergarten group.

* E-mail: sanja.partalo@ff.unibl.org

ZNAČAJ MOTIVACIJE PRILIKOM UČENJA STRANIH JEZIKA U ODRASLOJ DOBI

Olga B. Mikhailova**

Ruski Univerzitet prijateljstva naroda, Moskva, Rusija

Karina Avagjan

Centar za ruske studije, Fakultet političkih nauka, Beograd, Srbija

Aktuelni procesi globalizacije zahtevaju poznavanje stranog jezika kao neophodnog instrumenta komunikacije u savremenom društvu. Suština kognitivnog razvoja tokom odrasle dobi ne zasniva se na proširivanju dijapazona sposobnosti, niti na promeni njihove strukture, već na fleksibilnoj upotrebi intelekta u različitim periodima života. U procesu učenja odrasla osoba teži da ostvari rezultate što je moguće pre, te je u stanju da usvaja gradivo ubrzanim tempom i da ga savlađuje uprkos visokoj kompleksnosti predmeta učenja. Kod odraslih osoba fokus učenja je usmeren na operativno korišćenje stečenog znanja u praksi, tako da se od najrelevantnijih komponenata motivacija prilikom učenja stranog jezika u odrasloj dobi izdvaja praktična primena stečenih znanja. Navedene tvrdnje ukazuju na to da bi za učenje gramatike trebalo odrediti ograničeno vreme (po potrebi), leksički fond treba popunjavati u meri koja je neophodna za uspešno izvršenje praktičnih zadataka, a praksu treba sprovoditi u skladu sa prirodnim jezičkim okruženjem kroz dijaloge ličnog karaktera iz svakodnevnih životnih situacija. Konsekventno učenje gramatike i leksike, praćeno prelaskom na vežbe utvrđivanja i ponavljanja gradiva koje su tipične za tradicionalne metode, ne motiviše odrasle da stiču i konsoliduju nova znanja. Pretpostavlja se da polaznik neće postati aktivni govornik stranog jezika izrađujući veštački napravljene vežbe. Stoga je neophodno aktivno primenjivati komunikativnu metodu u okviru koje se novi materijali objašnjavaju na stranom jeziku, tako što se koriste poznati izrazi, usvojena leksika i gramatičke konstrukcije. U ovom pristupu poželjno je koristiti i vizuelna nastavna sredstva. Rezultati naše analize pokazuju da su ključni sledeći segmenti za formiranje pozitivne motivacije prilikom učenja stranih jezika u odrasloj dobi: 1) postavljanje govornog aparata za fonetski sistem stranog jezika; 2) razvoj komunikativnih veština od samog početka učenja; 3) postepeno uklanjanje jezičke barijere; 4) razvijanje veštine slušanja i ponavljanja za govornikom; 5) formiranje veštine pravilnog i aktivnog govora; 6) brzo proširivanje leksičkog fonda; 7) dinamičnost, jednostavnost i efikasnost pozitivne komunikacije nastavnika sa polaznicima stranog jezika.

Ključne reči: motivacija, učenje, odraslo doba, komunikativna metoda.

* E-mail: mikhaylova-ob@rudn.ru

IMPORTANCE OF MOTIVATION WHEN LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN ADULTHOOD

Olga B. Mikhailova**

Peoples' Friendship University of Russia (RUDN University), Moscow, Russia

Karina Avagjan

Centre for Russian Studies, Faculty of Political Sciences, Belgrade, Serbia

The current globalization processes require the knowledge of a foreign language as a necessary communication instrument in modern society. The essence of cognitive development in adulthood is not based on expanding the range of capabilities or changing their structure, but on flexible use of intellect in different periods of life. In the learning process, the adult person seeks to attain results as soon as possible, and they are capable of adopting the learning material at a faster pace and grasp it despite a high complexity of the learning topic. The adults focus their learning on operational use of the acquired knowledge in practice, hence the applied use of acquired knowledge stands out as the most relevant component of motivation when learning a foreign language in adulthood. The stated claims indicate that grammar learning should be restricted to a limited time (as needed), lexical fund should be filled to the extent necessary for successful execution of practical tasks, and practice should be carried out in line with a natural linguistic environment through personal type dialogues from everyday situations. Consequential learning of grammar and lexis followed by transition to repetition exercises typical for traditional method, does not motivate the adults to acquire and consolidate new knowledge. It is presumed that the attendant cannot become the active speaker of a foreign language by creating artificially made exercises. Therefore, it is necessary to actively apply communication method within which new materials shall be explained in a foreign language by using familiar expressions and adopted lexis and grammatical constructions. In this approach it is desirable to use visual means as well. The results of our analysis show that the following segments are crucial for creating a positive motivation when learning a foreign language in adulthood: 1) setting vocal apparatus for the phonetic system of a foreign language; 2) developing communication skills from the very beginning of learning; 3) gradual removal of the language barrier; 4) developing the skills of listening and repeating after speaker; 5) forming the skill of accurate and active speech; 6) quick increase of lexical fund; 7) dynamism, simplicity and efficiency of positive communication of a teacher with foreign language learners.

Keywords: motivation, learning, adulthood, communication method.

* E-mail: mikhaylova-ob@rudn.ru

**STRATEGIJE
I MODELI
UNAPREĐIVANJA
MOTIVACIJE U
VASPITNOOBRAZOVNOM
PROCESU I NASTAVNOJ
PRAKSI**

**STRATEGIES
AND MODELS
FOR IMPROVING
MOTIVATION IN
EDUCATIONAL PROCESS
AND TEACHING
PRACTICE**

EFEKTI KOOPERATIVNOG UČENJA NA MOTIVACIJU UČENIKA ZA UČENJE

Slavica Ševkušić*

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

S obzirom na to da se motivacija smatra jednom od najvažnijih determinanti uspeha u učenju, značajni napor se ulažu da se osmisle nastavne strategije i modeli učenja kojima bi se obezbedili optimalni uslovi za podsticanje i održavanje motivacije učenika. Tragajući za zajedničkim karakteristikama nastavnih strategija koje doprinose podsticanju intrinzičke motivacije, brojni autori se slažu da su među najvažnijim: autonomija ili kontrola koju učenici imaju u situacijama učenja, dovoljno izazovni zadaci za učenje (ni preteški, niti suviše laki), uvažavanje dečijih interesovanja, kontekstualizovano učenje (ono koje učenicima omogućava primenu znanja i veština u situacijama koje imitiraju svakodnevni život) i kreiranje atmosfere koja je puna podrške, kako bi se obezbedilo aktivno učešće svih učenika. Cilj ovog rada je da se, imajući u vidu navedene karakteristike, analiziraju motivacioni potencijali kooperativnog učenja. Da bismo realizovali cilj, nastojali smo da odgovorimo na sledeća istraživačka pitanja. Prvo, koje teorijske pretpostavke podržavaju vezu između saradnje učenika i njihove motivacije za učenje? Među brojnim teorijskim uticajima, izdvojili smo konstruktivističku teoriju saznavanja (kognitivno-razvojni pristup) i sociokulturalnu teoriju, koje naglašavaju aktivnu ulogu pojedinca u konstruisanju znanja i značaj koji učešće u socijalnim situacijama i saradnja imaju za individualno učenje i motivaciju. Drugo, na koji način ključni elementi kooperativnog učenja (kreiranje grupnog cilja ili pozitivna međuzavisnost učenika, individualna odgovornost, intenzivna socijalna interakcija i grupna evaluacija) mogu doprineti motivaciji učenika? Drugim rečima, koji uslovi moraju biti obezbeđeni prilikom strukturiranja situacije na kooperativan način, da bi ova nastavna strategija imala pozitivne efekte na motivaciju učenika. S tim u vezi, posebno se razmatra izmenjena uloga nastavnika na času, u poređenju sa individualno-kompetitivnim nastavnim pristupima. Treće, imajući u vidu da kooperativno učenje kao nastavna strategija predstavlja skup različitih modela i metoda nastave, koji od njih imaju najveći motivacioni potencijal? U okviru ovog dela rada razmotrićemo složenije modele kooperativnog učenja u kojima su zastupljeni procesi grupnog rešavanja problema putem istraživanja i podsticanje kognitivnog konflikta između učenika, koji predstavljaju glavne mehanizme za jačanje intrinzičke motivacije. Četvrto, da bismo utvrdili kakvi su empirijski dokazi o efektima kooperativnog učenja na motivaciju učenika, analizirali smo novija istraživanja u kojima se ova veza ispituje na različitim nivoima školovanja i u različitim nastavnim oblastima. S tim u vezi, zapažamo da su efekti najčešće pozitivni, da su u ovoj oblasti zastupljenija istraživanja u kojima se ispituju efekti primene kooperativnog učenja u nastavi prirodnih nauka, kao i da su malobrojna istraživanja u kojima se efikasnost kooperativnog učenja ispituje na univerzitetskom nivou. Na kraju, razmatramo razloge zbog kojih nastavnici još uvek retko primenjuju kooperativno učenje u nastavi kako u Srbiji, tako i u svetu, uprkos brojnim dokazima o njegovoj efikasnosti.

Ključne reči: kooperativno učenje, nastavne strategije, motivacija, socijalna interakcija.

* E-mail: ssevkušić@gmail.com

EFFECTS OF COOPERATIVE LEARNING ON STUDENT MOTIVATION FOR LEARNING

Slavica Ševkušić*

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

As motivation is regarded to be one of the most important determinants for success in learning, significant efforts are made to create teaching strategies and learning models that would provide optimum conditions for encouraging and maintaining student motivation. Searching for common characteristics of teaching strategies that contribute to encouraging the intrinsic motivation, numerous authors find that some of the most important are: autonomy or control that students have in learning situations, sufficiently challenging learning tasks (neither too difficult, nor too easy), respecting the children's interests, contextualized learning (which enables application of knowledge and skills in situations that imitate everyday life) and creating a supporting atmosphere so as to provide active participation of all students. Having in mind the stated characteristics, the goal of this paper is to analyse motivational potentials of cooperative learning. In order to realize the goal, we tried to answer the following research questions. First, which theoretical assumptions support the relationship between the student cooperation and their motivation for learning. Among numerous theoretical influences we selected constructivist theory of knowledge (cognitive-developmental approach) and socio-cultural theory that accentuate active role of an individual in construction of knowledge and significance that participation in social situations and cooperation have for individual learning and motivation. Second, in what way the key elements of cooperative learning (creating group goal or positive interdependence of students, individual responsibility, intensive social interaction and group evaluation) can contribute to student motivation. In other words: what conditions need to be met when structuring the situation in cooperative way for this teaching strategy to have positive effects on student motivation. In this regard, a special consideration is given to the changed role of a teacher in the classroom, as compared to individual-competitive teaching approaches. Third, having in mind that cooperative learning as a teaching strategy represents collection of various models and teaching methods, which of them have the highest motivational potential. In this part of the paper, we are considering more complex models of cooperative learning that cover the processes of joint problem solving through research and encouragement of cognitive conflict between students, which are the main mechanisms for improving intrinsic motivation. Fourth, so as to establish the type of empirical evidence on effects of cooperative learning to student motivation, we analysed recent studies which test this relationship at different levels of education and in different teaching subjects. In this regard, we perceive that the effects are mainly positive, that in this area prevail the studies which test the effects of application of cooperative learning in teaching the sciences, and that the researches which examine the efficiency of cooperative learning at university level are scarce. Finally, we examine the reasons why the teachers still rarely apply cooperative learning, both in Serbia and globally, despite numerous evidence of its efficiency.

Keywords: cooperative learning, teaching strategies, motivation, social interaction.

* E-mail: ssevkuasic@gmail.com

ZNAČAJ KOOPERATIVNE NASTAVE ZA FORMIRANJE POZITIVNOG STAVA PREMA ČITANJU

Jelena Medar*

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Istraživanja pokazuju da kooperativna nastava doprinosi sticanju znanja, razvoju metakognitivnih i kognitivnih sposobnosti učenika; jačanju njihovog samopouzdanja i samopoštovanja; pozitivnim stavovima prema različitim nastavnim aktivnostima, kao i podsticanju motivacije za učenje. Polazeći od ovih nalaza, cilj našeg istraživanja bio je da ispitamo da li kooperativna nastava doprinosi formiranju pozitivnog stava prema čitanju. Za potrebe istraživanja koristili smo rezultate međunarodnog istraživanja razvoja čitalačke pismenosti učenika četvrtog razreda osnovne škole PIRLS, pri čemu je uzorak obuhvatio tri zemlje u kojima su učenici ostvarili najviše postignuće na testu (Rusija, Irska, Finska). Zastupljenost kooperativne nastave merili smo na osnovu odgovora nastavnika na 4 pitanja o tome koliko često tokom nastave čitanja: organizuju učenike da rade u grupi učenika istih sposobnosti; organizuju učenike da rade u grupi učenika različitih sposobnosti; podstiču učenike da diskutuju o tekstu; traže od učenika da međusobno razgovaraju o pročitanom. Ustanovljeno je da se odgovori nastavnika na ova pitanja grupišu oko jednog faktora koji je nazvan kooperativna nastava. Odnos prema čitanju meren je kao latentna varijabla koja je dobijena na osnovu odgovora učenika na 10 pitanja kojima je ispitivan njihov odnos prema nastavi čitanja i čitanju u slobodno vreme. Pozitivan stav prema čitanju posmatrali smo kao značajan elemenat za negovanje unutrašnje motivacije za učenje. Rezultati pokazuju da učenici koji spadaju u 10% onih koji najčešće pohađaju kooperativnu nastavu u poređenju sa grupom od 10% učenika koji najređe pohađaju kooperativni oblik nastave imaju značajno viši skor na skali kojom se meri pozitivan stav prema čitanju. Zaključujemo da su situacije u kojima učenici uče na kooperativan način pogodne za formiranje pozitivnog stava prema čitanju, pa posledično i za podsticanje unutrašnje motivacije za učenje. U školama u našoj zemlji, u kojima još uvek preovladava frontalni oblik rada, nastavnici bi trebalo da nastoje da obezbede situacije kooperativnog učenja, kako bi kod učenika podsticali formiranje pozitivnih stavova ne samo prema čitanju, nego i prema učenju i školskom okruženju uopšte.

Ključne reči: kooperativna nastava, unutrašnja motivacija, odnos učenika prema čitanju.

* E-mail: jelenedar95@hotmail.com

IMPORTANCE OF COOPERATIVE TEACHING FOR FORMING POSITIVE ATTITUDE TOWARDS READING

Jelena Medar*

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Research shows that cooperative teaching contributes to acquisition of knowledge, development of metacognitive and cognitive skills of pupils; strengthening their self-confidence and self-esteem; positive attitudes towards different teaching activities, as well as encouraging motivation to learn. Starting from these findings, the aim of our research was to examine whether cooperative teaching contributes to forming a positive attitude towards reading. For the purposes of the research, we used results of an international research on development of reading literacy of fourth grade primary school pupils PIRLS, where the sample included three countries in which pupils achieved the highest attainment on the test (Russia, Ireland, Finland). We measured the representation of cooperative teaching based on the teachers' answers to 4 questions about how often during reading lessons they: organize pupils to work in a group of pupils with the same abilities; organize pupils to work in a group of pupils with different abilities; encourage pupils to discuss the text; ask pupils to talk to each other about what they have read. It was established that teachers' answers are grouped around one factor called cooperative learning. The attitude towards reading was measured as a latent variable which was obtained on the basis of pupils' answers to 10 questions which examined their attitude towards classroom reading and reading in free time. We viewed a positive attitude towards reading as an important element in nurturing intrinsic motivation to learn. The attitude towards reading was measured as a latent variable which was obtained on the basis of pupils' answers to 10 questions which examined their attitude towards classroom reading and reading in free time. We viewed a positive attitude towards reading as an important element in nurturing intrinsic motivation to learn. The results show that pupils who belong to 10% of those who often attend cooperative classes compared to the group of 10% of students who rarely attend cooperative classes, have a significantly higher score on the scale that measures positive attitude towards reading. We conclude that situations in which pupils learn in a cooperative way are suitable for forming positive attitude towards reading, and consequently, for encouraging intrinsic motivation to learn. In schools in our country where the frontal form of work still prevails, teachers should strive to provide situations of cooperative learning in order to encourage students to form positive attitudes, not only towards reading, but also towards learning and school environment in general.

Keywords: cooperative teaching, intrinsic motivation, pupils' attitude towards reading.

* E-mail: jelenamedar95@hotmail.com

DA LI JE ISKUSTVENO UČENJE U PRIRODNOM OKRUŽENJU PODSTICAJNIJE OD ISKUSTVENOG UČENJA U UČIONICI?

Nastja Cotič* i Petra Furlan

Pedagoški fakultet, Univerzitet Primorska, Kopar, Slovenija

Istraživanja pokazuju da učenici tokom učenja u prirodnom okruženju stiču nova iskustva, međusobno bolje sarađuju, te stiču komunikacione i socijalne veštine. Pritom, izbor strategije učenja je izuzetno važan. Jedna od najdelotvornijih strategija je iskustveno učenje jer pozitivno utiče na motivaciju, lični angažman i zalaganje, a razvija i znatiželju, interesovanje i želju za učenjem. Istraživanje koje smo sprovedli temelji se na učenju u prirodnom okruženju, preciznije u parku prirode Sečovlje Salina, koji pruža puno mogućnosti za sprovođenje aktivnog učenja različitih sadržaja, kao što je upoznavanje retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, upoznavanje istorijsko-kulturnih aspekata, vađenja soli, te mogućnosti očuvanja kulturnih i prirodnih vrednosti. Cilj istraživanja bio je da se uporedi mišljenje učenika o iskustvenoj nastavi u prirodnom okruženju i u učionici. U istraživanju je učestvovalo 85 učenika trećeg razreda slovenačkih osnovnih škola. U iskustvenom učenju u učionici učestvovalo je 40 učenika kontrolne grupe, dok je 45 učenika eksperimentalne grupe učestvovalo u iskustvenom učenju u parku prirode Sečovlje Salina. Nakon realizovane nastave, pomoću četvorostepene skale stavova Likertovog tipa, proveravali smo mišljenje i interesovanje učenika za sprovedene aktivnosti. Zanimalo nas je da li se neki od rezultata statistički značajno razlikuju pri poređenju kontrolne i eksperimentalne grupe, pri čemu smo koristili t-test. Rezultati su pokazali da su učenici obe grupe uživali u nastavi; upoznavanje sa solanama bilo je većini učenika veoma zanimljivo, a statistički bitne razlike se nisu pokazale. Istovremeno, primetili smo da su neki učenici eksperimentalne grupe izrazili nezadovoljstvo učenjem na otvorenom zbog dugog hodanja, lošeg vremena, kao i samog učenja na otvorenom. Možemo zaključiti da je za većinu učenika učenje na otvorenom poželjno, ali da su učenici motivisani i za iskustveno učenje u učionici.

Ključne reči: iskustveno učenje, prirodno okruženje, park prirode Sečovlje Salina, upoznavanje okruženja, učenici.

* E-mail: nastja.cotic@pef.upr.si

IS EXPERIENTIAL LEARNING IN NATURAL LEARNING ENVIRONMENT MORE STIMULATING THAN EXPERIENTIAL LEARNING IN CLASSROOM?

Nastja Cotič* and Petra Furlan

Faculty of Education, University of Primorska, Koper, Slovenia

Researches show that pupils gain new experiences and learn communication and social skills in natural learning environment. Thereby, the choice of learning strategies is crucial. Experiential learning proved to be one of the most effective strategies as it positively affects motivation, personal commitment and diligence, and develops curiosity, interest and desire to learn. Our research is based on learning in natural learning environment, more specifically in Sečovlje Salina Nature Park, offering plenty of opportunities for implementing active learning of a variety of different contents, such as learning about rare and endangered flora and fauna, learning about historical and cultural aspects, salt production and the possibility of preserving cultural and natural values. The research objective was to compare the views of pupils on experiential lessons in natural learning environment and in the classroom. To this end, 85 third grade pupils from Slovenian elementary schools participated in the research. 40 pupils of the control group participated in experiential learning in the classroom, while 45 pupils of the experimental group participated in experiential learning in Sečovlje Salina Nature Park. After the lessons, we used a four-level Likert scale to check the pupils' opinion and interest in the activities performed. We used the T-test to show whether any of the results were significantly different when comparing control group and experimental group. The results showed that the pupils of both groups enjoyed the lessons very much; learning about the salt-pans was very interesting to most pupils, and statistically significant differences were not shown in our results. At the same time, we noticed that some of the pupils of the experimental group expressed their displeasure of learning outdoors because of long walk, bad weather and outdoor learning itself. We can summarize that, for the majority of pupils, outdoor learning is desirable but they are also motivated to participate in experiential learning in the classroom.

Keywords: Experiential learning, natural learning environment, Sečovlje Salina Nature Park, learning about the environment, pupils.

* E-mail: nastja.cotic@pef.upr.si

PODSTICANJE MOTIVACIJE UČENIKA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Aleksandra Joksimović*

Fakultet likovnih umetnosti, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Milja Vujačić

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

U radu se razmatra značaj i mogućnosti podsticanja motivacije učenika u nastavi likovne kulture. Polazeći od specifičnosti ovog nastavnog predmeta i značaja likovne umetnosti za celokupan razvoj učenika, ukazuje se na ključne uloge nastavnika koje su usmerene ka ovom cilju. Naglašava se značaj holističkog i konstruktivističkog pristupa celokupnom procesu učenja i razvoju stvaralaštva bliskog metodici likovnog vaspitanja koja se oslanja na praktičan rad, stvaranje, istraživanje i otkrivanje. Ukazuje se na važnost primene diferenciranog pristupa u radu sa učenicima u čijoj je osnovi povezivanje procesa učenja sa individualnim specifičnostima, sposobnostima, potrebama i interesovanjima učenika, što omogućava podsticanje autentične zainteresovanosti i motivacije učenika za razvoj stvaralačkih potencijala i ličnog umetničkog izraza. U osmišljavanju različitih mogućnosti da se u nastavi i radu sa učenicima podstakne njihova motivacija za stvaralaštvo i učenje sadržaja iz oblasti likovne kulture i umetnosti od nastavnika se očekuje da pažnju usmeri i na pažljivo osmišljavanje i odabir sadržaja učenja, metoda i načina rada, kao i nastavnih sredstava koja se koriste tokom procesa učenja. Da bi sadržaji učenja i sredstva koja se koriste u nastavi likovne kulture imali pozitivan uticaj na zainteresovanost i motivaciju učenika, trebalo bi da prate njihova interesovanja i da se oslanjaju na njima blisku savremenu umetnost, uz korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija koje su jedan od dominantnih savremenih načina učenja učenika u školi i van nje. Pitanje motivacije učenika za likovno stvaralaštvo i učenje sadržaja iz oblasti likovne kulture dovodi se u vezu i sa njihovom autonomijom, inicijativom i saradnjom u nastavi.

Ključne reči: motivacija, nastava likovne kulture, likovno stvaralaštvo, konstruktivistički pristup učenju, nastavnici.

* E-mail: alexandra.joximovic@gmail.com

ENCOURAGING STUDENT MOTIVATION IN FINE ARTS TEACHING

Aleksandra Joksimović*

Faculty of Fine Arts, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Milja Vujačić

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

The paper is looking at importance and possibilities of encouraging student motivation in fine arts classes. Having in mind uniqueness of this school subject and importance of art for overall student development, it indicates the key roles of a teacher directed towards this goal. It stresses the importance of holistic and constructivist approach to the entire learning process and development of creativity close to the methodology of fine arts education which relies upon practical work, creation, research and discovery. It emphasises the significance of applying differentiated approach when working with students, based on connecting the learning process with the student's individualities, abilities, needs and interests. This enables encouragement of the student's authentic interest and motivation for development of creative potentials and personal artistic expression. When designing different options for encouraging student motivation for creating and learning the fine arts contents, a teacher is expected to focus on meticulously designing and selecting the learning contents, working methods and teaching material used in the learning process. For the learning contents and materials used in fine arts education to have a positive effect on student interest and motivation, they need to follow students' interests and rely on contemporary art close to them and use information and communication technologies as one of currently dominant ways of student learning, at school and elsewhere. The question of student motivation for fine arts works and learning the fine arts contents is also associated with their autonomy, initiative and cooperation in classes.

Keywords: motivation, fine arts teaching, fine arts creativity, constructivist learning approach, teachers.

* E-mail: alexandra.joximovic@gmail.com

PRIMENA RAČUNARA KAO IZBOR UČENIKA: POTENCIJALNA STRATEGIJA ZA UNAPREĐIVANJE MOTIVACIJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

Jasmina Đorđević*

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Niš, Srbija

Na osnovu teorije o samodeterminaciji motivacija učenika se može unaprediti tako što bi se učenicima dozvolio određeni nivo autonomije u odnosu na proces odlučivanja u nastavnoj praksi, tj. tako što bi im se dozvolio izbor u iniciranju i upravljanju sopstvenim aktivnostima. Cilj ovog istraživanja je da se ispita uticaj primene računara u nastavi jezika (CALL – Computer Assisted Language Learning) na nivo motivacije 50 univerzitetskih studenata koji uče engleski jezik kao strani (EFL – English as a Foreign Language) i to kao četvorosemestralni kurs tokom koga studenti u nastavi koriste računar po sopstvenom izboru (CALL). Hipoteza od koje se polazi jeste da će nivo motivacije biti povećan ukoliko se učenicima koji uče engleski jezik kao strani (EFL) dozvoli da sami izaberu da koriste računar (CALL) kao željeno okruženje za učenje. Na ovaj način će im biti obezbeđeni uslovi u kojima oni mogu da motivišu sebe i dostignu ishode učenja. Na osnovu tronedelnog kvaziekspérimenta, kontrolna grupa je redovnu nastavu engleskog jezika kao stranog imala u konvencionalnim uslovima (nastava licem u lice, bela tabla i materijal na papiru), dok je eksperimentalna grupa redovnu nastavu pohađala u okruženju u kome su po sopstvenom izboru koristili računar (CALL), pri čemu je materijal za učenje prilagođen kombinaciji nastave licem u lice i onlajn nastavi. Prateći principe istraživanja uz ponovljena merenja, na osnovu pet upitnika koji su sadržali pitanja zatvorenog tipa i grupne diskusije nakon eksperimenta, evaluacija i analiza motivacije učesnika potvrdila je znatno uvećanje pozitivnog stava prema učenju u grupi u kojoj su studenti koristili računar (CALL) (od 45,0% na 86,0%). Grupna diskusija je ukazala na to da je 76% učesnika iz kontrolne grupe zažalilo što se nije opredelilo za korišćenje računara u nastavi (CALL). Rezultati upućuju na to da bi institucije trebalo da razmotre uključivanje svojih učenika u proces odlučivanja kada je reč o okruženju za učenje, tipu i modelu instrukcije, stilovima, strategijama i dr. Na taj način bi nastava pomogla učenicima da shvate korist koju bi imali od sopstvenih izbora i motivisala bi ih da rade više, što bi pozitivno uticalo na ishode nastave.

Ključne reči: motivacija, strategija unapređivanja, primena računara, nastava engleskog jezika.

* E-mail: jasmina.djordjevic@filfak.ni.ac.rs

COMPUTER ASSISTED LEARNING AS STUDENT'S CHOICE: POTENTIAL STRATEGY TO IMPROVE MOTIVATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING

Jasmina Đorđević*

Faculty of Philosophy, University of Niš, Niš, Serbia

Based on the Self Determination Theory, students' motivation may be increased by allowing them a certain level of autonomy with respect to decision-making in the teaching and learning process, i.e. by allowing a choice in initiating and regulating their own actions. The aim of this research is to explore the impact of Computer Assisted Language Learning (CALL) on the motivation level of 50 third-year university students who study English as a foreign language (EFL) as a four-semester course, when the CALL environment is the students' choice. The hypothesis is that the level of motivation will be increased if EFL students are allowed to choose CALL as a preferred learning environment. This will provide setting within which the students can motivate themselves and achieve a more successful learning outcome. Based on a three-week quasi-experiment, the control group received their regular EFL instruction in a conventional classroom (face-to-face instruction, white board and hard copy material) and the experimental group received their regular EFL instruction within a CALL environment where the learning material was adjusted to a combination of face-to-face and online teaching. Following the principles of repeated measures research design based on five close-ended questionnaires and a group discussion after the experiment, evaluation and analysis of the participants' motivation confirmed a noticeable increase regarding the learners' positive attitude to learning in the CALL group (from 45.0% to 86.0%). The group discussion indicated that 76% of the participants in the control group regretted not opting for CALL. The results indicate that institutions should consider including their students in decision-making process regarding the learning environment, type and mode of instruction, styles, strategies, etc. In that way, the teaching process would help learners realize the benefits of their own choices and motivate them for working harder. This would have a positive impact on the outcomes of teaching and learning process.

Keywords: motivation, improvement strategy, CALL, English language learning.

* E-mail: jasmina.djordjevic@filfak.ni.ac.rs

**MOTIVACIONI
PROBLEMI UČESNIKA U
VASPITNOOBRAZOVNOM
PROCESU I NJIHOVO
PREVAZILAŽENJE**

**MOTIVATION ISSUES
OF PARTICIPANTS
IN EDUCATIONAL
PROCESS AND THEIR
OVERCOMING**

ISTRAŽIVANJE MOTIVACIJE U OBRAZOVANJU: SISTEMATSKI PREGLED ISTRAŽIVANJA U SRPSKIM NAUČNIM ČASOPISIMA OD 2000. DO 2019. GODINE

Dušanka Lazarević*

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Istraživanja motivacije u obrazovanju predstavljaju sponu između teorije i obrazovne prakse i mogu značajano da doprinesu razvoju kako teorija motivacije, tako i unapređivanju kvaliteta motivacije svih učesnika u obrazovnom procesu. Cilj ovog rada je da se na osnovu sistematskog pregleda radova u časopisima naučne zajednice u Republici Srbiji, za period od 2000. do 2019. godine, analiziraju istraživanja motivacije u obrazovanju i identifikuju metodološki problemi u ovoj istraživačkoj oblasti. Pretragom baze SCIndeks i internet stranice časopisa, selektovano je 130 radova. U analizu je uključeno 96 radova u kojima su prezentovana empirijska istraživanja. Primenom induktivne tematske analize radovi su analizirani s obzirom na problem/cilj istraživanja, teorijsko polazište, vrstu istraživanja, istraživački nacrt, instrumente/tehnike u istraživanju, ciljnu populaciju i predmetnu oblast. Rezultati su pokazali da je najviše istraživana veza motivacije za učenje sa drugim pojmovima (stavovi, self koncept, samoregulacija u učenju, akademski uspeh), zatim spoljašnji i unutrašnji podsticaji za učenje, vrsta i nivo motivacije za učenje, motiv postignuća, konstruisanje novih ili adaptacija postojećih instrumenata, motivacija nastavnika i u malom procentu motivacija darovitih i učenika sa teškoćama u razvoju. Najzastupljenija teorijska polazišta su Teorija samodeterminacije i Teorija motivacije postignuća. Od 96 empirijskih radova najzastupljenija su kvantitativna, korelaciona istraživanja. Od primenjenih instrumenata u kvantitativnim istraživanjima najzastupljeniji su upitnici/skale procene, a u kvalitativnim intervju i posmatranje. Kada se posmatra ciljna populacija najzastupljenija su istraživanja u kojima su učestvovali učenici, zatim studenti i nastavnici dok su ostali učesnici vaspitnoobrazovnog procesa malo zastupljeni. Opštamotivacija za učenje istraživana je u 46% radova, a motivacija za pojedine predmete u 54% radova. Najviše je istraživana motivacija za matematiku i engleski jezik. Kao najistaknutiji problemi u istraživanju motivacije u razmatranim radovima ispoljili su se nedostatak razvojnih istraživanja, posebno longitudinalnih, zatim eksperimentalnih istraživanja, radova u kojima su konstruisani instrumenti za procenu motivacije za učenje, kao i kvalitativnih i mešovitenih istraživanja. Nedostaju istraživanja o motivacionoj klimi u nastavi, kao i istraživanja o povezanosti porodice i škole u domenu akademske motivacije. U daljim istraživanjima potrebno je težiti većoj teorijskoj i metodološkoj raznovrsnosti, kao i proučavanju motivacije u kontekstu procesa učenja koji se odvija u nastavi.

Ključne reči: motivacija u obrazovanju, metode istraživanja, učenici, nastavnici, sistematski pregled radova.

* E-mail: dusanka.la@mail.com

RESEARCH ON MOTIVATION IN EDUCATION: SYSTEMATIC REVIEW OF RESEARCH IN SERBIAN SCIENTIFIC JOURNALS FROM 2000 TO 2019

Dušanka Lazarević*

Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Research on motivation in education represents a connection between theory and educational practice and can significantly contribute to development of the theory of motivation and improvement of the quality of motivation of all participants in educational process. The aim of this paper is to analyze research on motivation in education and identify methodological problems in this area of research, based on a systematic review of papers in journals of scientific community in the Republic of Serbia for the period from 2000 to 2019. By searching the SCIndeks database and the journal's website, 130 papers were selected. The analysis included 96 papers in which empirical research was presented. Using inductive thematic analysis, the papers were analyzed with regard to the problem/aim of the research, theoretical starting point, type of research, research design, research instruments/techniques, target population and subject area. The results showed that the connection between motivation for learning and other concepts (attitudes, self-concept, self-regulation in learning, academic success) was researched most, followed by external and internal incentives for learning, type and level of motivation for learning, achievement motive, construction of new or adaptation of existing instruments, motivation of teachers and, in a small percentage, motivation of gifted students and students with disabilities. The most common theoretical starting points are the Theory of Self-Determination and the Theory of Achievement Motivation. Out of 96 empirical papers, the quantitative, correlation research is the most common. Out of the instruments used in quantitative research, the most common are questionnaires/rating scales, and in qualitative interviews and observation. As for the target population, the most common research is with students, then students and teachers, while other participants in the educational process are underrepresented. The general motivation for learning was investigated in 46% of papers, and motivation for individual subjects in 54% of papers. The motivation for mathematics and English language is the most examined. The most prominent problems in the research of motivation in the considered papers lie in the lack of developmental research, especially longitudinal, then experimental research, papers with the construction of instruments for assessing motivation for learning, as well as qualitative and mixed research. There is a lack of research on the motivational climate in teaching, as well as of research on relationship between family and school in the field of academic motivation. In further research, it is necessary to strive for greater theoretical and methodological diversity, as well as study of motivation in the context of learning process that takes place in teaching.

Keywords: motivation in education, research methods, students, teachers, systematic review of papers.

* E-mail: dusanka.la@mail.com

PODSTICANJE RAZVOJA LIČNOSTI UČENIKA I VREDNOSTI SOCIJALNE INKLUZIJE: KOMPETENCIJE I MOTIVACIJA NASTAVNIKA

Biljana Sladoje-Bošnjak*

Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Pale, Bosna i Hercegovina

Gordana Dukić

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Profesionalne kompetencije nastavnika predstavljaju ključni faktor u obezbeđivanju kvaliteta inkluzivne vaspitnoobrazovne prakse i podrške razvoju ličnosti deteta na školskom uzrastu. Pojam *kompetencija* definisan je u kontekstu stavova, vrednosti i veština nastavnika da realizuje inkluzivni vaspitnoobrazovni rad. Pedagoška praksa ukazuje da nastavnici ispoljavaju ličnu nesigurnost i nedovoljnu motivisanost za rad sa decom koja imaju smetnje u razvoju. Stoga je potrebno proučavati profesionalne kompetencije nastavnika od kojih zavisi motivacija i kvalitet njihovog vaspitnoobrazovnog rada. U skladu sa ovako postavljenim predmetom istraživanja cilj istraživanja je da se identifikuju stavovi nastavnika o kompetencijama za podršku razvoju ličnosti učenika i vrednosti socijalne inkluzije. Uzorak čini 761 nastavnik iz 19 osnovnih škola iz 12 lokalnih zajednica Republike Srpske. Da bi se realizovao ovako postavljen cilj istraživanja, primenjen je odgovarajući instrument koji sadrži utvrđene metrijske karakteristike: SKL – petostepena skala Likertovog tipa za samoprocenu kompetencija za podršku razvoju ličnosti učenika i vrednosti socijalne inkluzije (razumevanje i uvažavanje koncepta ljudskih prava i prava deteta; osposobljenost za primenu principa socijalne prihvaćenosti i podrške; poznavanje značaja principa rane prevencije i rehabilitacije u inkluzivnom vaspitanju i obrazovanju; sposobnost identifikacije smetnji u ponašanju; sposobnost za empatiju i spremnost za pružanje odgovarajuće podrške svakom učeniku). U radu će biti prikazani empirijski podaci samoprocena nastavnika o nivou njihove osposobljenosti za svaku kompetenciju za podršku razvoju ličnosti učenika i vrednosti socijalne inkluzije. Pored rezultata datih u vidu frekvencija i procenata, analizirani su i drugi deskriptivni statistički pokazatelji. Rezultati pokazuju da nastavnici imaju razvijene kompetencije za podršku razvoju ličnosti učenika i vrednosti socijalne inkluzije, jer su motivisani da pruže odgovarajuću podršku svakom učeniku uz razvijenu empatiju i razumevanje učenika sa smetnjama u razvoju. Nešto niže su procenjene sposobnosti koje se odnose na identifikaciju teškoća i drugih specifičnosti učenika sa smetnjama u ponašanju kao što su: anksioznost, agresija ili hiperaktivnost. Rezultati ukazuju da nedovoljno znanje i nedovoljna informisanost doprinose nižoj kompetentnosti i smanjenoj motivaciji nastavnika za rad sa učenicima koji imaju izražen poremećaj u ponašanju. Zato se implikacije za obrazovnu praksu kreću u pravcu inoviranja programa stručnog usavršavanja nastavnika sadržajima, oblicima i metodama rada, kako bi se povećala motivacija i unapredile sposobnosti nastavnika za inkluzivni vaspitnoobrazovni rad.

Ključne reči: kompetencije nastavnika, motivacija, podrška, ličnost učenika, socijalna inkluzija.

* E-mail: biljana.sladoje.bosnjak@ff.ues.rs.ba

ENCOURAGING STUDENT PERSONALITY DEVELOPMENT AND VALUES OF SOCIAL INCLUSION: TEACHER COMPETENCES AND MOTIVATION

Biljana Sladoje-Bošnjak*

Faculty of Philosophy, University of East Sarajevo, Pale, Bosnia and Herzegovina

Gordana Dukić

Ministry of Education and Culture, Republic of Srpska, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Professional competences of a teacher are the key factor for providing the quality of inclusive educational practice and support to a child's personality development at school age. The term *competence* is defined in the context of attitudes, values and skills of a teacher to perform inclusive educational work. The teaching practice indicates that teachers demonstrate personal insecurity and insufficient motivation to work with the children with developmental disabilities. Therefore, it is necessary to study professional competences of teachers, as those determine motivation and quality of their educational work. In line with the research subject set in this manner, the research goal is to identify attitudes of teachers regarding the competences for supporting the student personality development and values of social inclusion. The sample includes 761 teachers from 19 primary schools from 12 local communities from the Republic of Srpska. In order to achieve the research goal set in this manner, the appropriate instrument has been applied, containing established metric features: SKL – the five-degree Likert type scale for self-evaluation of competences for supporting the student personality development and values of social inclusion (understanding and appreciation of the human rights and rights of the child concept; being trained to apply the principles of social acceptance and support; awareness of the importance of early prevention and rehabilitation principles in inclusive education; ability to identify behavioural disorders; capability for empathy and readiness to provide adequate support to each student). The paper will present empirical data of the teachers' self-assessment regarding the level of their proficiency in each competence for supporting the student personality development and values of social inclusion. Apart from the results presented in frequencies and percentages, other descriptive statistical marks were also analysed. The results show that the teachers have developed competences for supporting the student personality development and values of social inclusion, as they are motivated to provide appropriate support to each student due to developed empathy and understanding of the students with developmental disabilities. The skills regarding identification of difficulties and other specific traits of the students with behavioural disorders like anxiety, aggression or hyperactivity are rated as relatively lower. The results indicate that insufficient knowledge and inadequate information contribute to lower competence and reduced teacher motivation to work with the students with noticeable behavioural disorders. For

* E-mail: biljana.sladoje.bosnjak@ff.ues.rs.ba

this reason, the implications for educational practice move in the direction of updating the teacher training programs with contents, forms and methods of work so as to increase the motivation and improve the teachers' capability for inclusive educational work.

Keywords: teacher competences, motivation, support, student personality, social inclusion.

MOTIVACIONE ORIJENTACIJE STUDENATA U SRBIJI

Jelena Stanišić* i Milja Vujačić

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd; Srbija

Jedna od poznatih definicija prema kojoj se motivacija posmatra kao proces koji pokreće na aktivnost usmerenu ka određenom cilju, čineći pritom osobu spremnom da se započetom aktivnošću posvećeno bavi određeno vreme, važno je polazište za razumevanje motivacionih procesa studenata tokom učenja na studijama. U ovom radu prikazani su rezultati istraživanja čiji je cilj bio da se dobije uvid u to da li motivacione orijentacije studenata za učenje studijskih programa na fakultetima variraju u zavisnosti od pola, godine studija koju studenti pohađaju i uspeha tokom studiranja. Za ispitivanje motivacionih orijentacija studenata korišćeno je pet skala preuzetih iz MSLQ (Motivated Strategies for Learning Questionnaire) upitnika koje mere dve komponente motivacije: vrednosnu (unutrašnja i spoljašnja motivacija, značaj onoga što se uči) i komponentu očekivanja (kontrola procesa učenja, predviđanje uspeha/samoeфикаsnosti). U istraživanju je učestvovalo 538 studenata (85,1 % studentkinja i 14,9% studenata) svih godina studija sa fakulteta umetnosti, fakulteta prirodnih i društvenih nauka Univerziteta u Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu. U obradi podataka korišćeni su deskriptivna statistika, t-test i f-test. Na nivou celokupnog uzorka primetno je da su studenti, kada je u pitanju njihova motivacija za učenje studijskih programa, više intrinzično nego ekstrinzično orijentisani. Nalazi dalje ukazuju na to da razlike između studenata i studentkinja postoje samo na skali samoeфикаsnost, pri čemu studenti sebe procenjuju efikasnijima u učenju od studentkinja. Studenti početnih godina studija motivaciono su više ekstrinzično orijentisani od starijih kolega, dok studenti master i doktorskih studija sebe doživljavaju efikasnijima od studenata prve i druge godine studija. U odnosu na svoje manje uspešne kolege studenti čija je prosečna ocena iznad osam imaju višu intrinzičnu motivaciju, smatraju da uspeh najviše zavisi od njih samih i truda koji ulože, a značaj onoga što uče na fakultetu, kao i sopstvenu efikasnost procenjuju na visokom nivou. Glavni zaključci istraživanja odnose se na toda motivacione orijentacije studenata najviše variraju u zavisnosti od uspeha na studijama, kao i da su studenti završnih godina studija više orijentisaniji ka procesu učenja i sebe procenjuju efikasnijima u odnosu na ostale studente.

Ključne reči: motivacione orijentacije, studenti, usmerenost ka cilju, kontrola procesa učenja, samoeфикаsnost.

* E-mail: jstanic@ipi.ac.rs

MOTIVATIONAL ORIENTATIONS OF STUDENTS IN SERBIA

Jelena Stanišić* and Milja Vujačić

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

One of the well-known definitions viewing motivation as a process that stimulates activity directed towards a particular goal, therefore making a person ready to devotedly engage in the activity for a certain period of time, is a significant starting point for understanding motivational processes of students during their studies. This paper shows the research results whose goal was to gain insight into whether motivational orientations of students for learning the study programs at universities vary depending on gender, year of study and academic achievement. For questioning motivational orientations of students we used five scales taken from MSLQ (Motivated Strategies for Learning Questionnaire) questionnaire measuring two motivational components: value component (internal and external motivation, significance of what is being learned) and expectancy component (control of study process, prediction of success / self-efficacy). The research involved 538 students (85,1 % female and 14,9% male) of all years of study, from faculties of arts, sciences and humanities of the universities of Belgrade, Novi Sad, Niš and Kragujevac. Descriptive statistics, t-test and f-test were used in data processing. Looking at the entire sample, it is noticeable that students are more intrinsically than extrinsically oriented regarding their motivation for learning the study programs. The results also show that differences between male and female students exist only on the self-efficacy scale, where the male students perceive themselves as more effective in learning than female students. Junior students are more extrinsically motivated than their senior colleagues, while the students of Master and PhD studies perceive themselves as more efficient than the first- and second-year students. Compared to their less successful colleagues, the students with 8+ average mark have more intrinsic motivation, and believe that success primarily depends on themselves and their hard work, assessing the significance of what is being learned at university and their own efficacy as high-level. The main conclusions of the research are that motivational orientations of the students mainly vary depending on the success at studies, and that senior students are more oriented towards learning process and assess themselves as more efficient compared to other students.

Keywords: motivational orientations, students, goal orientation, control of learning process, self-efficacy.

* E-mail: jstanisic@ipi.ac.rs

ODNOS IZMEĐU SOCIOEKONOMSKOG STATUSA I MOTIVACIJE ZA IZBOR PROFESIJE NASTAVNIKA

Milica Marušić-Jablanović**

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija

Nataša Simić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Činioci izbora posla nastavnika (FIT-Choice) predstavlja međunarodno prihvaćeni model, zasnovan na teoriji očekivanja i vrednovanja. Na osnovu njega kreirana je skala (FIT-Choice scale). Autori ovog istraživanja sprovedi su validacionu studiju kojom su potvrdili primenljivost FIT-Choice skale u Srbiji. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita povezanost socioekonomskog statusa (SES) kandidata za nastavničku profesiju sa njihovom motivacijom za izbor ove profesije i percepcijom zahteva i dobiti koje ona nosi. Primenjena je FIT-Choice skala (12 supskala za motivacione činioce, pet supskala za percepcije profesije i jedna kojom se procenjuje zadovoljstvom izborom profesije), a socioekonomski status je operacionalizovan kroz pitanja o nivou obrazovanja oca ispitanika i o prosečnim prihodima porodice. Na uzorku od 364 studenta, budućih nastavnika, pokazalo se da su glavni razlozi izbora ove profesije intrinzički, percipirane sposobnosti za obavljanje profesije nastavnika i vrednosti društvene koristi. Spirmanov koeficijent korelacije pokazao je da su oba pokazatelja socioekonomskog statusa u negativnoj korelaciji sa percepcijom primanja nastavnika ($r = -.20, p < .001$ za obrazovanje oca; $r = -.19, p < .001$ za prosek primanja) socijalnog statusa profesije ($r = -.16, p < .001$ za obrazovanje oca; $r = -.24, p < .001$ za prosek primanja) i sa motivom jačanja društvene jednakosti ($r = -.11, p < .005$ za obrazovanje oca; $r = -.10, p < .005$ za prosek primanja). Prosek primanja korelira negativno sa prethodnim iskustvima poučavanja i učenja kao motivom ($r = -.10, p < .005$) i sa odvrtačanjem pojedinca od izbora ovog posla ($r = -.11, p < .005$). Obrazovanje oca korelira negativno sa motivacijom da se utiče na budućnost dece ($r = -.13, p < .001$) i pozitivno sa izborom posla kao rezervne karijere ($r = .14, p < .001$). Zaključujemo da budući nastavnici iz porodica čiji je socioekonomski status viši opažaju status nastavničke profesije kao nepovoljniji, da su manje podložni socijalnim uticajima i slabije altruistički motivisani, što može ukazivati na manje adaptivan obrazac motivacije. Rezultati ove studije mogu se koristiti u svrhu karijernog savetovanja i vođenja.

Ključne reči: profesija nastavnika, budući nastavnici, FIT-Choice, socioekonomski status, motivacija.

* E-mail: millica13@yahoo.com

RELATIONSHIP BETWEEN SOCIOECONOMIC STATUS AND MOTIVATION FOR CHOOSING TEACHING PROFESSION

Milica Marušić-Jablanović*

Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Nataša Simić

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

The Factors Influencing Teaching (FIT-Choice) framework is grounded in the Expectancy-value theory of motivation and is internationally accepted. Based on this framework, the FIT-Choice scale was constructed. The authors of the present study had previously conducted a validation study confirming applicability of the FIT-Choice scale in Serbia. The aim of this study was to explore relationship between socioeconomic status (SES) of the candidates for teaching profession and their motivation to choose this profession, as well as their perceptions of its demands and returns. FIT-Choice scale was applied (12 Motivation subscales, five Perception subscales and one subscale assessing Satisfaction with a choice of the career), while SES was operationalized through questions on father's education level (FEL) and average family income (AFI). On the sample of 364 students, future teachers, intrinsic motivation, perceived teaching abilities and social utility values appeared as the main reasons for choosing a teaching career. Spearman correlation coefficients indicate that both SES indicators correlate negatively with the perceptions of teachers' earnings ($r = -.20, p < .001$ for FEL; $r = -.19, p < .001$ for AFI) and social status ($r = -.16, p < .001$ for FEL; $r = -.24, p < .001$ for AFI) and enhancing social equity as motivation ($r = -.11, p < .005$ for FEL; $r = -.10, p < .005$ for AFI). AFI is related negatively to prior teaching and learning experiences as motivation ($r = -.10, p < .005$), and to discouragement to choose teaching ($r = -.11, p < .005$). FEL correlates negatively with the motivation to influence the future of children ($r = -.13, p < .001$) and positively with fallback career ($r = .14, p < .001$). It can be concluded that future teachers from families with higher SES perceive the status of a teaching profession as less advantageous, that they are less susceptible to social influences, and less altruistically motivated, which might indicate less adaptive motivational pattern. These results can be used for the purpose of career counselling and guidance.

Keywords: teaching profession, future teachers, FIT-Choice, socioeconomic status, motivation.

* E-mail: millica13@yahoo.com

MOTIVISANOST UČENIKA ZA UČENJE NA ČASU

Vesna Kostić*

Osnovna škola "Jovan Dučić", Beograd, Srbija

Jelena Mucić

Osnovna škola "Jovan Dučić", Beograd, Srbija

Osnovna škola "Mladost", Beograd, Srbija

Jovana Vasić

Osnovna škola "Mladost", Beograd, Srbija

Motivisanost učenika za učenje tokom nastave izuzetno je važna za uspeh i kvalitet samog učenja. Primenom različitih postupaka i specifičnom organizacijom nastavnog procesa direktno se podstiče zainteresovanost učenika za učenje. U radu su predstavljeni rezultati dela šireg istraživanja čiji je cilj predstavljala procena učenika o tome koliko njihova motivisanost za učenje zavisi od načina rada nastavnika, odnosno karakteristika nastave. U istraživanju je učestvovalo 176 učenika od 5. do 8. razreda jedne osnovne škole u Beogradu (82 muškog pola i 94 ženskog pola). Primenjen je upitnik konstruisan za potrebe spomenutog šireg istraživanja. Analiza dobijenih podataka ukazuje na to da se učenici u najvećoj meri izjašnjavaju da na njihovu motivaciju podsticajno deluje kada nastavnik na času odgovara na njihova pitanja, pohvaljuje ih za uspešan rad, kada gradivo povezuje sa svakodnevicom, kada ih podstiče na vršnjačko podučavanje i kada se koristi IKT u nastavi. Učenici smatraju da su najmanje motivisani da uče na času kada im nastavnik iznosi činjenice bez uključivanja u diskusiju i bez postavljanja pitanja koja učenicima pomažu da sami dođu do odgovora. Na osnovu dobijenih rezultata, može se zaključiti da su učenici zainteresovani za učenje na času naročito ako su aktivni tokom časa i da su u većem stepenu motivisani kada sami imaju ulogu predavača i kada se primenjuju IKT. Iz toga sledi da veća participacija učenika (kroz različite vrste i nivoe aktivnosti) povećava i njihovu motivaciju za sticanjem znanja na času, što svakako predstavlja značajan podatak za usmeravanje i osmišljavanje rada nastavnika na času i realizovanje celokupnog nastavnog procesa.

Ključne reči: motivacija, nastavni proces, učenje, učenici.

* E-mail: v.kostic21@gmail.com

MOTIVATION OF STUDENTS TO LEARN IN CLASS

Vesna Kostić**

Elementary school "Jovan Dučić", Belgrade, Serbia

Jelena Mucić

Elementary school "Jovan Dučić", Belgrade, Serbia

Elementary school "Mladost", Belgrade, Serbia

Jovana Vasić

Elementary school "Mladost", Belgrade, Serbia

Students' motivation to learn during classes is extremely important for the success and quality of learning. Application of different procedures and specific organization of the teaching process directly encourages students' interest in learning. The paper presents results of a broader research whose goal was to determine the students' assessment of the extent to which their motivation to learn depends on the way the teachers work and characteristics of teaching. The research included 176 students from 5th to 8th grade of a Belgrade elementary school, 82 males and 94 females. A questionnaire constructed for the needs of the mentioned wider research was applied. The analysis of the obtained data showed that students mostly state that their motivation is stimulated when the teacher answers their questions in class, praises them for successful work, when the teaching material relates to everyday life, encourages peer teaching and when ICT is used in teaching. Students feel that they are least motivated to learn in class when the teacher presents the facts to them without engaging them in discussion and without asking questions that help students come up with answers on their own. Based on the obtained results, it can be concluded that students are interested in learning in class, especially if they are active during class and are more motivated when they have the role of lecturers and ICT is applied. It follows that a greater student participation (through different types and levels of activities) increases their motivation to acquire knowledge in class, which is certainly an important information for directing and designing the work of teachers in class and the implementation of the entire teaching process.

Keywords: motivation, teaching process, learning, students.

* E-mail: v.kostic21@gmail.com

ČINIOCI DEMOTIVISANOSTI ZA UČENJE KOD MATURANATA GIMNAZIJE

Zorana Matićević *

Gimnazija "Patrijarh Pavle", Beograd, Srbija

Nataša Marković

Centar za socijalni rad, Požega, Srbija

Istraživanje je podstaknuto učestalom pojavom demotivisanosti za učenje kod gimnazijskih maturanata, koja je primetna u proteklom godinama. Cilj istraživanja je da se rasvetle upravo ovi činioci demotivisanosti. U okviru kulturno-psihološkog i sociološko teorijskog okvira ovog istraživanja motivacija se opisuje kao proces u kom se susreću karakteristike konteksta i karakteristike osobe. Kao važni činioci motivacije za učenje prepoznaju se percepcija instrumentalnosti i upotrebne vrednosti učenja i znanja i perspektiva budućnosti. Poseban značaj imaju karakteristike konteksta u kom se uči, tj. način na koji su učenici podstaknuti da veruju da je ponašanje u sadašnjosti (učenje i postignuće) svrsishodno za postizanje budućih ciljeva. U ovom kvalitativnom istraživanju postavljena su sledeća istraživačka pitanja: 1) Na koje načine učenici vide upotrebnu vrednost učenja i postignuća za budućnost? 2) Šta učenike navodi na određene perspektive budućnosti? Sprovedene su dve fokus grupe sa 20 maturanata dve beogradske gimnazije. Odabrani su učenici kod kojih je primećen pad i u motivaciji za učenje i u postignuću, u prvom polugodištu četvrtog razreda. Analiza sadržaja odgovora ukazuje na sledeće: 1) učenici ne prepoznaju znanja i postignuća kao instrumente društvene promocije, jer kako navode, ima drugih načina koji su lakši i brži; 2) mogućnost da se uslov za upis na fakultet obezbedi posredstvom prijemnog ispita, kao i izvesnost upisa na privatne fakultete i pre završene školske godine, školsko postignuće spušta na listi prioriteta; 3) statusna hijerarhija nije hijerarhija znanja i veština. Na najvišim položajima nisu ljudi koji najviše znaju ili umeju. Može se zaključiti da se sa društvenim promenama menja i perspektiva budućnosti učenika što negativno utiče na motivisanost za učenje. Stoga je pri planiranju obrazovnih politika važno da budu prepoznati kontekstualni činioci motivacije za učenje, ali je neophodno i da svi učesnici budu angažovani u kreiranju nove obrazovne stvarnosti.

Ključne reči: motivacija za školsko učenje, demotivisanost učenika za učenje, činioci motivacije za učenje, maturanti gimnazije.

FACTORS OF DEMOTIVATION FOR LEARNING AMONG GRAMMAR SCHOOL GRADUATES

Zorana Matićević**

Gymnasium "Patrijarh Pavle", Belgrade, Serbia

Nataša Marković

Center for social work, Požega, Serbia

The research was stimulated by the frequent occurrence of demotivation for learning among high school graduates, which has been noticeable in recent years. The aim of the research is to clarify these particular factors for demotivation. Within the cultural-psychological and sociological theoretical framework of this research, motivation is described as a process in which characteristics of a context and characteristics of personality meet. Perception of instrumentality and use value of learning and knowledge, as well as perspectives in future, are recognized as important factors of motivation for learning. Characteristics of the context in which learning is conducted, ways by which students are encouraged to believe that their behaviour in the present (learning and achievement) is meaningful for achieving future goals, are in focus. In this qualitative research, the following research questions were asked: 1) do the students see the use value of learning and achievement for the future? 2) What leads students towards certain perspectives of the future? Two focus groups were conducted with 20 high school graduates from two Belgrade high schools. The students who demonstrated a decline both in motivation for learning and achievement in the first semester of the 4th grade, were selected. Analysis of the content of the answers provides the following insights: 1) the students do not recognize knowledge and achievements as instruments of social promotion, because, as they say, there are other ways that are easier and faster; 2) with the possibility for enrolment through the entrance exam and enrolment to private faculties even before the end of the school year, the school achievement loses priority; 3) the status hierarchy is not a hierarchy of knowledge and skills. People with great knowledge and skills are not in the highest positions in society. It can be concluded that with the social changes, the students' perspective of the future also changes, which negatively affects the motivation to learn. Therefore, when planning educational policies, it is important to recognize the contextual factors of motivation for learning, as well as the engagement of all participants in creating a new educational reality.

Keywords: motivation for school learning, student's demotivation for learning, learning motivation factors, grammar school graduates.

* E-mail: lola.selena.9@gmail.com

PROFESIONALNO SAGOREVANJE I KARANTIN

Nataša Marković*

Centar za socijalni rad, Požega, Srbija

Zorana Matićević

Gimnazija „Patrijarh Pavle“ Beograd, Srbija

Vesna Kostić

OŠ „Jovan Dučić“ Beograd, Srbija

Cilj rada je da se skrene pažnja kreatorima obrazovne politike i društvu u celini na pojavu i razvoj fenomena profesionalnog sagorevanja nastavnika u društvenom kontekstu savremene Srbije – u periodu karantina. Teorijski okvir čini tzv. JDR model, prema kom su izgaranje i posvećenost(motivisanost) suprotni polovi. Sagorevanje uzrokuje smanjivanje i gubitak motivacije. Posao nastavnika je stresan, a procenat sagorevanja je veći u odnosu na druge profesije. Nastavnici u Srbiji žive i rade u posebnoj društvenoj atmosferi u kojoj zajedno sa drugim radnim stanovništvom dele težak opšti položaj. U takvom stanju nastavnici u Srbiji su se susreli sa još jednom poteškoćom – ubrzanom realizacijom nastave na daljinu, tokom vanrednog stanja, za vreme karantina. Ovim istraživanjem pokušali smo da odgovorimo na sledeća pitanja: 1) Da li je u vreme karantina došlo do disbalansa između resursa i zahteva? 2) Da li se mogu uočiti veze između tog disbalansa i sagorevanja? 3) Kako nastavnici rangiraju značaj uzroka i posledica sagorevanja za vreme karantina? Ovo kvalitativno istraživanje je sprovedeno sa dve fokus grupe; po 10 nastavnika gimnazije, odnosno osnovne škole. Izbor je obavljen na dobrovoljnoj bazi uz preduslov da su nastavnici najpre učestvovali u evaluativnom anketiranju „Trenutno stanje u onlajn nastavi u Srbiji i regionu“ Obrazovno kreativnog centra Bor, marta/aprila 2020. godine. Analiza sadržaja je ukazala na porast zahteva u odnosu na resurse, na postojanje veze između te neravnoteže i sagorevanja, kao i na postojanje jedinstvene hijerarhije uzroka i posledica, među kojima su gubitak motivisanosti i pad nivoa radnog angažmana. Zato je jako važno da nakon takvog iskustva, a uoči definisanja obrazovne strategije 2030, kretori i nosioci obrazovne politike imaju na umu ove rezultate, kako bi preduzimali mere obrazovne politike na način kojim se umanjuje mogućnost profesionalnog sagorevanja, jer ono utiče na motivaciju nastavnika a posredno i na motivaciju učenika.

Ključne reči: profesionalno sagorevanje, obrazovna strategija, motivacija, karantin.

* E-mail: natasha.markovic24@gmail.com

PROFESSIONAL BURNOUT AND QUARANTINE

Nataša Marković**

Centre of Social Services, Požega, Serbia

Zorana Matićević

High school „Patrijarh Pavle“ Belgrade, Serbia

Vesna Kostić

Primary school „Jovan Dučić“ Belgrade, Serbia

The aim of this paper is to draw the attention of the creators of educational policy, and society in general, to emergence and development of the phenomenon of professional burnout of teachers in the social context of modern Serbia, during the quarantine period. The theoretical framework is the so-called JD-R (Job Demands-Resources) model, according to which burnout and work engagement (motivation) are at the opposite poles. Burnout causes a decrease and loss of motivation. Teaching is stressful, and the percentage of burnout is higher compared to other professions. Teachers in Serbia live and work in a special social atmosphere in which they share a difficult general position with the rest of the working population. In such a situation, teachers in Serbia encountered another difficulty - the accelerated implementation of distance learning in a state of emergency during quarantine. With this research, we tried to answer the following questions: 1) Was there an imbalance between job demands and resources during quarantine? 2) Is the relation between such imbalance and burnout noticeable? 3) How do teachers rank the significance of causes and consequences of burnout during quarantine? This qualitative research was conducted with two focus groups consisting of 10 high-school teachers in one and 10 primary-school teachers in the other group. The selection was made on a voluntary basis. However, it was recommended that the teachers had first participated in the evaluation survey "Current situation in online teaching in Serbia and the region", conducted by Educational and Creative Centre Bor, in March / April 2020. Content analysis indicated an increase of imbalance between job demands and resources, a link between such imbalance and burnout, and a unique hierarchy of causes and effects, including loss of motivation and declining levels of work engagement. For this reason, it is very important that after such experience, and before defining the 2030 educational strategy, creators of educational policy keep in mind these results so as to take educational policy measures in a manner which shall reduce the possibility of burnout because it affects teacher motivation and, indirectly, student motivation, as well.

Keywords: professional burnout, educational strategy, quarantine, motivation.

* E-mail: natasha.markovic24@gmail.com

**KONCEPTUALIZACIJE
MOTIVACIJE U
OBRAZOVNIM
POLITIKAMA**

**CONCEPTUALIZATION
OF MOTIVATION
IN EDUCATIONAL
POLICIES**

KONCEPTUALIZACIJA MOTIVACIJE U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU: OBRAZOVNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Biljana Bodroški Spariosu*

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Cilj rada je kritička analiza konceptualizacije motivacije za obrazovanjem u političkim dokumentima Evropske unije. Na primeru serije objavljenih Komunikacija Evropske komisije u poslednje dve decenije sagledavaju se ključne karakteristike konceptualizacije motivacije za visokim obrazovanjem. S obzirom na to da Evropska komisija nema legislativna ovlašćenja nad sistemima obrazovanja država članica, ona svoj uticaj može ostvariti pomoću organizovanih političkih inicijativa i iznošenjem svog mišljenja. Komunikacije Evropske komisije predstavljaju značajan vid javnog promovisanja mišljenja, vizija i vrednosti EU u politici visokog obrazovanja. Analizom sadržaja sedam objavljenih Komunikacija u periodu od 2003. do 2018. godine može se zaključiti da obrazovna politika Evropske unije tematizuje problem motivacije za visokoškolskim obrazovanjem prevashodno instrumentalno, kao deo ekonomske agende razvoja društva. Prećutno se podrazumeva dominacija spoljašnje motivacije u sistemu visokog obrazovanja. Visoko obrazovanje se shvata kao usluga, student kao korisnik obrazovnih usluga, a problem individualne motivacije za obrazovanjem konceptualizuje se kao investiranje u ljudski kapital. Sa stanovišta obrazovnih institucija, motivacija za obrazovanjem se razmatra kao problem ponude obrazovnih usluga i usklađivanja sa aktuelnim i budućim potrebama tržišta rada. Vrednost visokog obrazovanja u celini razmatra se iz ekonomske perspektive. Pedagoške implikacije svođenja složenog procesa motivacije za obrazovanjem u okviru celokupnog sistema visokog obrazovanja na instrumentalne spoljašnje podsticaje može se opisati kao redukcionizam, odnosno zanemarivanje mnogostrukih motiva i vrednosti koji visoko obrazovanje čine socijalno poželjnim i individualno potrebnim.

Ključne reči: konceptualizacija motivacije za obrazovanjem, visokoškolsko obrazovanje, obrazovna politika Evropske unije, Komunikacije Evropske komisije.

* E-mail: bbodrosk@f.bg.ac.rs

CONCEPTUALIZATION OF MOTIVATION IN HIGHER EDUCATION: EUROPEAN UNION EDUCATIONAL POLICY

Biljana Bodroški Spariosu**

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

The aim of this paper is a critical analysis of conceptualization of motivation for education in the European Union political documents. The key characteristics of conceptualization of motivation for higher education are deliberated on the example of a collection of published European Commission Communications in the past two decades. Given that the European Commission has no legislative powers over education systems of the member states, it exerts its influence through instruments of organized policy initiatives and expression of its opinions. European Commission Communications represent an important form of public promotion of EU opinions, visions, and values in higher education policy. By analysing the content of seven published Communications in the period from 2003 to 2018, it can be concluded that in the European Union educational policy, the problem of motivation for higher education is perceived primarily instrumentally, as a part of economic agenda of society development. Dominance of external motivation in the higher education system is tacitly assumed. Higher education is understood as service, the student as user of educational services, and the problem of individual motivation for education is conceptualized as investment in human capital. From the point of view of educational institutions, motivation for education is perceived as the problem of offering educational services and harmonization with current and future needs of the labour market. The value of higher education as a whole is considered from economic perspective. Pedagogical implications of reducing a complex process of motivation for education in the entire higher education system to instrumental external incentives, can be described as reductionism, i.e. neglect of multiple motives and values that make higher education socially desirable and individually necessary.

Keywords: conceptualization of motivation for education, higher education, European Union educational policy, European Commission Communications.

* E-mail: bbodrosk@f.bg.ac.rs

DA LI JE EKSTERNA EVALUACIJA POKRETAČ UNAPREĐENJA NASTAVE I UČENJA?

Gordana Čaprić*

Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Beograd, Srbija

Eksterna evaluacija je usmerena ka praćenju kvaliteta rada škola u cilju ostvarivanja ishoda obrazovanja. Ona utvrđuje u kojoj meri se ostvaruju dogovoreni standardi kvaliteta rada škola. Takođe, školama pruža povratne informacije o njihovim prednostima i slabostima, usmeravajući ih ka potrebnim akcijama za postizanje napretka. Cilj istraživanja koje je prikazano u ovom radu odnosi se na utvrđivanje delovanja eksterne evaluacije kao pokretača unapređenja nastave i učenja u školi. Ovo istraživanje predstavlja jednu od dve povezane komponente eksperimentalne studije, od kojih je druga obuhvatila posebno osmišljeni model podrške školi usmeren na izazivanje promene u obrazovnoj praksi nastavnika. U istraživanju je učestvovalo 313 nastavnika iz 10 randomiziranih osnovnih škola koje su u procesu eksterne evaluacije imale nedovoljno ostvarene standarde u oblasti kvaliteta *Nastava i učenje*, odnosno njihov nivo ostvarenosti za tu oblast iznosio je manje od 2,9 od 4, koliko je moguće maksimalno ostvariti. Da bi se utvrdili uslovi i stepen delovanja eksterne evaluacije kao pokretača promene, sprovedeno je kvalitativno istraživanje. U tu svrhu realizovane su fokus grupe sa nastavnicima koji su učestvovali u programu. Za dizajniranje, vođenje fokus grupa i tumačenje podataka korišćeni su konceptualni alati Engestromove *kulturalno-istorijske teorije aktivnosti****. Dobijeni rezultati pokazuju da u školama koje imaju nedovoljno ostvarene standarde u oblasti *Nastava i učenje* eksterna evaluacija ima ograničeno delovanje. Stepem i način na koji je eksterna evaluacija delovala zavisila je od liderstva direktora, uverenja i motivacije nastavnika, kao i njihove spremnosti da se menjaju. Ovo istraživanje upućuje na to da odnos između spoljašnje evaluacije i unapređenja rada škole nije jednostavan, kao i da unapređivanje rada, pre svega, podrazumeva volju zaposlenih u školi da se menjaju.

Ključne reči: eksterna evaluacija škole, teorija aktivnosti, obrazovne promene.

* E-mail: gcapric@gmail.com

** Cultural Historical Activity Theory (CHAT)

IS EXTERNAL EVALUATION DRIVING FORCE FOR TEACHING AND LEARNING IMPROVEMENT?

Gordana Čaprić*

Institute for education quality and evaluation, Belgrade, Serbia

External evaluation is aimed at monitoring school quality in order to achieve educational outcomes. It determines the extent to which agreed standards of quality of schools have been met. It also provides schools with feedback on their strengths and weaknesses, gearing them towards the necessary action to make progress. The aim of the research presented in this paper is to explore the effectiveness of external evaluation as a driving force for improvement of teaching and learning. This research represents one of the two linked components of the experimental study, the other one being specifically designed school support model aimed at changing the educational practice of teachers. The research involved 313 teachers from 10 randomized elementary schools which had failed to meet standards in Teaching and Learning quality area, their average level of achievement being less than 2.9 out of maximum 4. To determine the conditions and level of impact of external evaluation as a driving force for change, qualitative research was conducted. Thus, focus groups involving the teachers that had participated in the programme were organized. Engeström's Cultural Historical Activity Theory conceptual tools were used for designing and conducting focus groups as well as for interpretation of data. The results show that in schools which have failed to meet the standards in Teaching and Learning area, external evaluation has limited impact. The ways and extent of external evaluation impact depended on the school principal's leadership, teachers' beliefs and motivation, as well as their willingness to change. This research suggests that relationship between external evaluation and school improvement is not simple and that it, above all, must include willingness of the school staff to change.

Keywords: external school evaluation, Activity theory, educational changes.

* E-mail: gcapric@gmail.com

KNJIGA REZIMEA

25. međunarodna naučna konferencija
„Pedagoška istraživanja i školska praksa”

MOTIVACIJA U OBRAZOVANJU: IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE

Izdavač

Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Za izdavača

Nikoleta Gutvajn

Urednice

Nataša Lalić-Vučetić

Dragana Gundogan

Ana Radanović

Tehnički urednik

Ana Radanović

Lektor

Jelena Stevanović

Prevodilac

Biljana Vrcelj

Tiraž

80

Dizajn korica i grafička obrada

Branko Cvetić

Štampa

Kuća štampe plus

ISBN 978-86-7447-151-7

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

159.947.5-057.874(048)
37.015.3:159.953.5(048)
159.947.5-057.875(048)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција "Педагошка истраживања и школска пракса" (25 ; 2020 ; Београд)

Motivacija u obrazovanju između teorije i prakse : knjiga rezimea /
25. Međunarodna naučna konferencija "Pedagoška istraživanja i
školska praksa" = Motivation in Education Between Theory and
Practice : book of abstracts / 25th International Scientific Conference
"Educational Research and School Practice" ; urednice; editors Nataša
Lalić Vučetić, Dragana Gundogan, Ana Radanović. - Beograd : Institut
za pedagoška istraživanja, 2020 (Beograd : Kuća štampe plus). -
101 стр. ; 24 cm

Резимеи на срп. и енгл. језику. - Тираж 80. - Напомене
и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-7447-151-7

а) Ученици -- Мотивација -- Апстракти б) Учење учења -
- Апстракти в) Студенти -- Мотивација -- Апстракти

COBISS.SR-ID 23792905